

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maks Praprotnik
Rekreativna uporaba novih sintetičnih drog med mladimi
Diplomsko delo

Ljubljana 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maks Praprotnik
Rekreativna uporaba novih sintetičnih drog med mladimi
Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Amra Šabić

Ljubljana 2024

Podatki o diplomskem delu**Ime in priimek:** Maks Praprotnik**Naslov diplomskega dela:** Rekreativna uporaba novih sintetičnih drog med mladimi**Mentorica:** doc. dr. Amra Šabić**Kraj in leto:** Ljubljana, 2024**Število strani:** 49 **Število prilog:** 3

Povzetek: V diplomskem delu sem raziskoval pojavnost in trende uporabe novih sintetičnih drog (NSD) med mladimi. V teoretičnem delu sem opisal, zakaj je pri mladih prisotno večje tveganje za uporabo drog, opredelil termin rekreativna uporaba ter pojasnil, kaj so nove sintetične droge. Podrobneje sem opisal vsako skupino novih sintetičnih drog glede na učinke na psihofizično stanje in se dotaknil še zaznanih novih sintetičnih drog v Sloveniji. Teoretični del sem sklenil s konceptom zmanjševanja škode in socialno-delovnim pogledom nanj. Raziskava je kvalitativna, podatke pa sem zbiral z metodo spraševanja. Uporabljen merski instrument so smernice za intervju, ki so zajemale 14 odprtih in polodprtih vprašanj. Populacijo so sestavljali mladostniki/mladostnice, ki vsaj eno leto rekreativno uporabljajo nove sintetične droge. Uporabil sem neslučajnostno in priročno vzorčenje, vzorec pa sestavlja 8 enot. Podatke sem analiziral kvalitativno s pomočjo odprtega, osnega in odnosnega kodiranja. Rezultati so pokazali, da mladostniki/mladostnice v stik z drogo v večini primerov pridejo preko prijateljev/prijateljic in znancev/znank na zabavah, razlog za prvo uporabo pa največkrat predstavlja radovednost. Med drugimi razlogi za uporabo so bili še dostopnost drog na zabavah ter želja po omami in sprostitvi. Večina intervjuvancev/intervjuvank novo sintetično drogo dobi od lokalnih preprodajalcev/preprodajalk, nekateri od prijateljev/prijateljic ali pa jo naročijo prek interneta. Nove sintetične droge intervjuvanci/intervjuvanke uporabljajo predvsem na zabavah z elektronsko glasbo ali na zasebnih druženjih pri prijateljih/prijateljicah ali znancih/znankah. Kar zadeva rekreativno uporabo, intervjuvanci/intervjuvanke nove sintetične droge uporabljajo nekajkrat na leto. Ob omamljanju v domačem okolju poročajo o višjih odmerkih uporabljene droge v primerjavi z uporabo na javnih mestih. Kot pozitivne učinke navajajo drugačno psihofizično stanje in pomoč pri socializaciji, pri negativnih učinkih novih sintetičnih drog pa omenjajo fizične učinke, kot so izčrpanost, krči v mišicah, vtis vročine, pekoč občutek ob zaužitju, slabo fizično počutje in pospešeno bitje srca, ter psihične učinke, kot so občutek krivde, razdražljivost, paniko in moralne dileme. Največkrat omenjen negativni učinek je želja po ponovni uporabi droge. Organizaciji DrogArt predlagam, da razširi svoje smernice uporabe novih sintetičnih drog. Predlagam vzpostavitev slovenskega foruma za deljenje izkušenj z novimi sintetičnimi drogami iz prve roke med uporabniki le-teh; za socialne delavce v poklicih, pri katerih prihajajo v stik z uporabniki drog, pa izobraževanje o novih sintetičnih drogah. Navedem tudi predlog za nadaljnje raziskovanje osebnih izkušenj uporabnikov z novimi sintetičnimi drogami, saj je takih raziskav v Sloveniji izjemno malo.

Ključne besede: nove sintetične droge, rekreativna uporaba, mladostniki, zmanjševanje škode

Graduation thesis information**Name and Surname:** Maks Praprotnik**Title of Graduation Thesis:** Recreational Use of New Psychoactive Substances among young people**Mentor:** Amra Šabić, Asst. Prof., PhD**Place and year:** Ljubljana, 2024**Number of pages:** 49**Number of Appendixes:** 3

Abstract: In my thesis I researched the prevalence and trends of new psychoactive substance (NPS) use among young people. In the theoretical part I described why young people are at higher risk of drug use, defined the term of recreational use, and explained what novel psychoactive substances are. I described each group of NPS in more detail in terms of their effects on psychophysical well-being and touched upon the NPS detected in Slovenia. I concluded the theoretical part with the concept of harm reduction and a social-work perspective on it. The research is qualitative. I collected data by questionnaire method. The measuring instrument used is the interview guidelines, which consisted of 14 open and semi-open questions. The population consisted of adolescents who have been using NPS recreationally for at least one year. I used non-random and convenience sampling and the sample consists of 8 units. I analysed the data qualitatively, using open, axial and relational coding. The results showed that adolescents mostly come into contact with NPS through friends and acquaintances at parties, with curiosity being the most common reason for first use. Other reasons for use included availability of NPS at parties, and the desire to get high and relax. Most interviewees get NPS from local dealers, but some also get them through friends or order them over the internet. NPS are mainly used at parties with electronic music, or at private gatherings with friends or acquaintances. As regards recreational use, interviewees use NPS a few times a year. Under the influence in a domestic environment, interviewees report higher doses of the drug used compared to use in public places. While positive effects were cited as a different psycho-physical state and help with socialisation, negative effects of the new synthetic drugs were physical effects such as exhaustion, muscle cramps, hot sensation, burning sensation when ingested, physical ill-being and increased heart rate. And psychological effects such as guilt, irritability, panic and moral dilemmas. The most frequently mentioned negative effect was the desire to use the drug again. I suggest that the DrogArt, local harm reduction non-profit organisation, expands its guidelines on the use of NPS. I propose the creation of a Slovenian forum for sharing first-hand experiences of NPS among drug users. For social workers in professions where they come into contact with drug users, I propose training on new synthetic drugs. I also suggest that research into the personal experiences of users of new synthetic drugs should continue, as there are very few of them in Slovenia.

Keywords: New psychoactive substances, recreational use, young people, harm reduction

Kazalo vsebine

1.	Pregled problematike	1
1.1.	Mladi in droge	1
1.2.	Rekreativna uporaba	2
1.3.	Nove sintetične droge (NSD)	3
1.3.1.	Sintetični katinoni	6
1.3.2.	Novi sintetični depresorji	7
1.3.3.	Novi sintetični halucinogeni	8
1.3.4.	Sintetični kanabinoidi	9
1.3.5.	Disociativi	9
1.4.	Nove sintetične droge v Sloveniji	10
1.5.	Koncept zmanjševanja škode in področje NSD	11
1.6.	Socialno delo v paradigmi zmanjševanja škode	14
2.	Opredelitev problema	16
3.	Metodologija	17
3.1.	Vrsta raziskave	17
3.2.	Merski instrument	17
3.3.	Populacija in vzorčenje	17
3.4.	Zbiranje podatkov	18
3.5.	Obdelava in analiza podatkov	19
4.	Rezultati	20
4.1.	Uporaba NSD	20
4.1.1.	Razlogi za uporabo NSD	20
4.1.2.	Pojavnost NSD	21
4.2.	Dostopnost NSD	21
4.2.1.	Nakup NSD	21
4.2.2.	Cena NSD	23
4.3.	Okoliščine uporabe NSD	25
4.3.1.	Mesta uporabe NSD	25
4.3.2.	Pogostost uporabe	26
4.4.	Učinki uporabe NSD	27
4.4.1.	Pozitivni učinki	27
4.4.2.	Negativni učinki	28
5.	Razprava	31
5.1.	Razlogi za uporabo novih sintetičnih drog	31

5.2.	Dostopnost novih sintetičnih drog	32
5.3.	Okoliščine uporabe NSD	33
5.4.	Učinki novih sintetičnih drog	35
6.	Omejitve in kritična analiza uporabljene metodologije.....	38
7.	Sklepi	39
8.	Predlogi.....	41
9.	Uporabljena literatura	42
10.	Priloge	50
10.1.	PRILOGA 1, Smernice za intervju.....	50
10.2.	PRILOGA 2, Odprto in osno kodiranje	51
10.3.	PRILOGA 3, Odnosno kodiranje	86

1. Pregled problematike

1.1. Mladi in droge

Mladost je razvojno obdobje, v katerem posameznik/posameznica odkriva sebe, gradi svojo osebnost, išče svoj prostor v skupnosti. Je čas izgrajevanja individualnega življenjskega sloga, ki vključuje tudi eksperimentiranje tako z družbenimi odnosi kot z lastnim telesom in življenjem (Šabić, 2016). V odnosu do družbe se mladost prikazuje po eni strani kot obdobje brezskrbnosti, vznemirljive živahnosti, kreativnosti, izvirnosti, fantazije, itd., po drugi pa kot obdobje neodgovornosti, nezrelosti, lahkomiselnosti itd. Taki dualistični prikazi, ki mlade na eni strani preko različnih množičnih medijev vabijo k zabavi in užitku, na drugi strani pa jih svarijo pred lastnim ogrožajočim življenjskim slogom, ustvarjajo konfliktno in nejasno podobo mladosti. K še večji nejasnosti položaja mladih prispeva individualizacija, ki obenem prinaša svobodo eksperimentiranja in spopadanje s posledicami te svobode. S podobnim dualizmom se soočamo pri individualizaciji tveganj in tveganem življenjskem slogu. Tveganje je nekaj, čemur se mladi ne morejo izogniti, hkrati pa jih družbena konstrukcija tveganja sili k temu, da se mu izogibajo. Skratka, mladi so prisiljeni tvegati, hkrati pa bi se morali tveganju znati izogniti. Ta paradoks družbe tveganja jih postavlja v negotov in nejasen položaj (prav tam).

Sodelovanje v tveganih aktivnostih je v obdobju adolescence veliko večje. Mladi čutijo povečano potrebo po vznemirjenju, v tveganih aktivnostih včasih sodelujejo zgolj zaradi razvedrila in izzivanja. Eno izmed tveganj, ki se pojavijo v obdobju mladostništva, je tudi uporaba dovoljenih in prepovedanih drog (Sande, 2004).

Po raziskavi HBSC iz leta 2022 je katero izmed prepovedanih drog kdaj v življenju že uporabil približno vsak osmi 17-letnik/letnica (12,9 %). V največji meri so bila to zdravila za namen omamljanja (5,7 %), sledijo uporaba ekstazija (5,4 %), gobic (5,0 %), kokaina (4,6 %), amfetamina (4,2 %) in LSD-ja (4,2 %), hlapil (3,4 %),

novih psihoaktivnih snovi (2,0 %) ter heroina (1,7 %). Uporaba omenjenih prepovedanih drog je bila višja med fanti kot med dekleti, z izjemo uporabe zdravil za namen omamljanja, kjer med spoloma ni bilo razlik. (NIJZ, 2022, str. 71). Van der Gouwe, Darragh, Rigoni in Schiffer (2023) opozarjajo tudi na nove trende na področju uživanja drog. Ti avtorji ugotavljajo, da mladi droge uporabljajo rekreativno v nočnem življenju in prostem času, predvsem ob koncih tedna, pri čemer so najpogostejše uporabljene droge ekstazi, kokain, nekatere NSD (nove sintetične droge), LSD in 2C-B (4-bromo-2, 5-dimethoxyphenethylamin).

1.2. Rekreativna uporaba

Po ugotovitvah HBSC (2022) in Van der Gouwe, Darragh, Rigoni in Schiffer (2023) je rekreativna uporaba drog najbolj razširjena oblika med mladimi. Če učinke drog ljudje doživljajo kot koristne, vendar se te koristi ne zdijo potrebne za obnovev ali ohranjanje zdravja, se taka uporaba lahko obravnava kot rekreativna, saj služi predvsem užitku. (Hope, Underwood, Mulrooney, Mazanov, van de Ven in McVeigh, 2021)

Izraz rekreativna uporaba drog oziroma rekreativno uživanje drog je v širši rabi vse od 90. let. Izraz »rekreativno« se sicer običajno uporablja predvsem v zvezi s športnimi dejavnostmi, a lahko vzporednice z njim potegnemo tudi na drugih področjih; eno izmed njih je področje drog oziroma njihove uporabe. Izraz pomeni neobvezno, nepoklicno, nekaj, kar vsebuje veliko mero osebnega zadovoljstva in izpolnitve (Dekleva, 1999).

Navezuje se na občasnost, manjšo zahtevnost in neprofesionalnost uporabe drog, denimo ob posebnih priložnostih, ob koncu tedna in uporabo, ki je posamezniku/posameznici predvsem v užitek in zadovoljstvo. Nanaša se na uporabnike/uporabnice, ki droge uporabljajo občasno v majhnih količinah, zato niso tako dovzetni za škodljive posledice in ne razvijejo psihične odvisnosti. Kljub temu lahko tudi pri rekreativni uporabi pride do razvoja navade uživanja drog, kar lahko vodi v uporabo z namenom izogibanja odtegnitvenim simptomom in negativnim učinkom ter posledično v odvisnost (Sande, 2004).

Kot pravi Flaker (1999), pojem rekreativnega uživanja po navadi uporabljamo za uživanje, ki je lahkotno; gre za dejavnost, ki jo opravljamo v prostem času. Lahko bi rekli, da je namenjeno predvsem užitku, ki ga prinaša izkušnja sama, drugi učinki so drugotnega pomena. V tem smislu uživanje mamil sodi v tiste človeške dejavnosti, ki jih po navadi opisujemo z besedo zabava, razvedrilo, igra.

Termin rekreativna uporaba drog je v 90. letih vpeljal francoski socialni psiholog Moscovici, pri čemer se je osredotočal predvsem na nastajanje novega množičnega vzorca odnosa mladih do zabave in tako tudi do uporabe drog. Šlo naj bi za nekakšno drugačno sociološko realnost, znotraj katere se oblikujejo nove in različne socialne interpretacije, ki jih lahko vpenjamo v kontekst uporabe oziroma uživanja drog (Flaker, 1999).

V preteklosti se je izraz rekreativna uporaba drog nanašal predvsem na skupino tako imenovanih plesnih drog, kot so marihuana, ekstazi, LSD, amfetamine, halucinogene (magične, nore) gobe ter pametne naravne in farmacevtske droge (Dekleva, 1999), v letu 2008 pa se posebno pozornost začne namenjati novim sintetičnim drogam, katerih dostopnost se je izrazito povečala (EUDA, 2021).

1.3. Nove sintetične droge (NSD)

Za nove sintetične droge se uporablja tudi izraz eksperimentalne droge ali »research chemicals«, v akademskih krogih pa izraz nove psihoaktivne snovi. Izraz »research chemicals« se je prvič uporabil konec prejšnjega stoletja. Nanaša se na snovi, ki naj bi bile namenjene znanstvenim raziskavam in ne človeški konzumaciji. Ljudje, ki so se ukvarjali s proizvodnjo novih drog, so upali, da se bodo s takim poimenovanjem elegantno izognili kazenskim posledicam za proizvodnjo novih drog, ki imajo kemično strukturo le rahlo spremenjeno v primerjavi z že znanimi in prepovedanimi drogami. Zato se novejšje droge večinoma prodajajo kot prah in ne tablete, saj je za tablete jasno, da so namenjene človeški uporabi, prah pa se lahko prodaja recimo kot gnojilo

ali kopalna sol. Pojem NSD je izredno širok in sem lahko prištevamo ogromno drog, njihovo število pa v skladu z domišljijo in zmožnostmi ljudi, ki jih proizvajajo, samo še narašča (Sande, Paš, Nahtigal in Šabić, 2018).

Za trg novih psihoaktivnih snovi je značilno veliko število drog, vsako leto pa se odkrijejo nove. Izraz »nove psihoaktivne snovi« zajema širok spekter snovi, ki niso vedno pod nadzorom mednarodnih konvencij Združenih narodov o nadzoru nad prepovedanimi drogami, čeprav so nekatere od njih lahko predmet nacionalnih regulativnih ukrepov. Med njimi so stimulansi, kanabinoidi, opioidi, benzodiazepini, disociativne droge in halucinogeni. Mnogi so namenjeni posnemanju učinkov prepovedanih drog in se z njimi trguje kot z njihovimi »zakonitimi« nadomestki (EMCDDA, 2024). Leta 2022 so države članice EU zasegle rekordnih 30,7 ton novih psihoaktivnih snovi (prav tam).

Nove sintetične droge oziroma nove psihoaktivne snovi so med letoma 2008 in 2012 pomembno zaznamovale nočno življenje, mlade, uporabniške izkušnje in trg NSD v Sloveniji. S pojavom mefedrona (4MMC) se je prvič zgodilo, da je nova vrsta psihoaktivnih snovi prišla v bolj množično uporabo, s čimer so se pokazala tveganja in nevarnosti ob vse bolj pogosti uporabi večjih količin te snovi. Mefedron je leta 2008 in 2009 postal ena izmed bolj iskanih dovoljenih in kasneje prepovedanih drog v državi. Po podatkih NIJZ-a (2022) mefedron uporabljajo predvsem mladi v starostni skupini od 15 do 24 let; pogosteje so to moški iz urbanih območji, ki se pogosto udeležujejo plesnih zabav in klubov. Večina evropskih držav se je odzvala s prepovedjo prometa in proizvodnje mefedrona, kar ni ustavilo povpraševanja po specifičnih stimulativnih učinkih te nove droge (Sande, 2016). Kljub prepovedi, do katere je prišlo v letu 2010 (Uradni list Evropske unije, 2010), se njegova uporaba ni zmanjšala, saj je bil mefedron poleg 3-MMC, GHB/GBL, ekstazija in MDMA v kristalih najpogosteje uporabljena droga (NIJZ, 2023).

Razvijalci novih psihoaktivnih snovi so na trg poleg mefedrona kmalu postavili celo vrsto nadomestkov (4MEC, metilon, 3MMC itd.), med katerimi se je na slovenski »party sceni« najbolj obdržal 3-MMC (Sande, 2016). Poleg njih so se

pojavljali tudi različni novi sintetični psihedeliki, kot so NBOMe, DOC, 5-MeO-DALT itd., ter novi sintetični kanabinoidi in različni NSD (prav tam). Na globalni ravni se vedno znova pojavljajo nove droge, ki jih zaznamo tudi v Sloveniji. Tako se je v mesecu marcu 2024 na tržišču pojavila sintetična droga 4-CMC (4-klorometkatinon), ki se je prodajala kot mefedron oziroma 4-MMC (Stigma, 2024).

Najnovejši podatki EMCDDA (2024) kažejo, da proizvajalci omenjenih drog še naprej ustvarjajo nove sintetične snovi z namenom izogibanja pravnemu nadzoru, toda tudi na tem področju se kaže trend rahlega upada. Med letoma 2016 in 2022 se je vsako leto na trgu pojavilo približno 50 neznanih psihoaktivnih snovi; leta 2023 se je število novih substanc zmanjšalo na 26 (prav tam). Leta 2022 so prek evropskega sistema za zgodnje opozarjanje (EWS) prvič poročali o 41 novih drogah, skupno število novih psihoaktivnih snovi, ki jih je spremljal center EMCDDA, pa je bilo 930 (prav tam).

Tem povsem novim drogam je skupno, da niso testirane. Posledično so nam neznani vsi dolgoročni stranski učinki, morebitne alergične reakcije, smrtne doze in proces razvoja zasvojenosti (Sande, 2016). Vse to narekuje pazljivost pri uporabi, ukrepi za zmanjševanje škode pa so usmerjeni v informiranje, ki pa je pogosto omejeno le na poročanje uporabnikov (prav tam). Splošen problem novih sintetičnih drog je prav neraziskanost, ki narekuje iskanje informacij pri samih uporabnikih. Težava pri tovrstnem seznanjanju leži v nevarnosti potencialnih zapletov, ki lahko nastanejo kot posledica osebnih okoliščin posameznika, kot sta npr. zdravstveno stanje ali alergijska predispozicija (EMCDDA, 2023).

Na splošno so tveganja za zdravje pri uporabi omenjenih novih spojin običajno neznana. Nekatere izmed njih predstavljajo akutno tveganje za uživalce, da doživijo resne ali celo smrtne zastrupitve ali druge zdravstvene težave. Zdi se, da so v Evropi in na globalni ravni sprejeti zakonodajni nadzori in drugi regulativni ukrepi prispevali k zmanjšanju števila novih derivatov nekaterih vrst drog. Še naprej se pojavljajo druge snovi, ki so namenjene izogibanju

zakonodajnim omejitvam. Kljub prizadevanju za regulacijo Kitajska in Indija ostajata glavni izvorni državi teh snovi ali njihovih predhodnih sestavin, potrebnih za proizvodnjo (EMCDDA, 2023).

Nevarnost NSD je v splošnem trženju, ki jih predstavlja kot "legalne droge", kar namiguje, da so varne za uživanje in uporabo, medtem ko je resnica morda drugačna (UNODC, 2017). Z namenom čim boljše prodaje se izdelke oglašuje pod vsakdanjimi nazivi, kot so na primer osvežilci prostorov, kopalne soli, zeliščna kadila in celo rastlinska gnojila (prav tam). Običajno postane izdelek, ki je prepoznan kot škodljiv, reguliran in kot tak nezanimiv, a je hitro nadomeščen z drugo drogo, kar dolgoročno otežuje forenzično in toksikološko proučevanje tveganja za zdravje (EMCDDA, 2024). Po podatkih EMCDDA (2024, str. 5) so trenutno najbolj razširjeni in tvegani izdelki iz konoplje, sintetični kanabinoidi, izdelki, ki se prodajajo kot MDMA, vendar včasih vsebujejo sintetične katinone, in pojav zelo močnih sintetičnih opioidov, ki so jim primešane druge snovi ali se napačno prodajajo kot neka druga snov. Zdravstvena tveganja se povečajo ob uporabi le-teh v kombinaciji z alkoholom: trenutni trendi uživanja kažejo na kombiniranje alkohola s kokainom, opioidi in tako imenovanimi uličnimi benzodiazepini (prav tam).

Nove sintetične droge lahko razvrstimo glede na učinke razvrstimo v naslednje skupine:

1.3.1. Sintetični katinoni

Katinon je glavna psihoaktivna spojina, ki jo najdemo v rastlini *Catha edulis* Forsk ali khat. Ima stimulatивne psihoaktivne učinke in sodi v drugo najobsežnejšo skupino NSD. Sintetični katinoni so derivati naravno prisotnega katinona, ki je v veliki meri vstopil na trg rekreacijskih drog konec leta 2000 kot dostopna legalna droga, ki se je tržila preko interneta in bila kot taka izredno priljubljena (Soares, Costa, Bastos, Carvalho in Capela, 2021).

Na priljubljenosti so pridobili zaradi svojih stimulatивnih učinkov. Nedovoljeni sintetični katinoni so bolj znani kot t. i. "kopalne soli" (pod imeni »Sensation«, »Energy-3«, »Sextazy«, »Cloud Nine« in »Snow Leopold«), kar ustvarja občutek

neproblematičnosti, proizvajalcem pa omogoča izogibanje kaznim (UNODC, 2017; NIDA, 2024b). V letu 2004 je EMCDDA poročal o prvem sintetičnem katinonu metinolu, ki je analog MDMA in se je na tržišču pojavil kot osvežilec zraka pod imenom »Explosion« (UNODC, 2017). Ljudje lahko zaužijejo nedovoljene sintetične katinone namerno (kot cenejše ali bolj dostopne alternative drugim drogam) ali nenamerno (kot primesi v drugih drogah). Uporaba sintetičnega katinona je lahko smrtno nevarna in povzroči druga tveganja za zdravje, posamezniki, ki redno uporabljajo sintetične katinone, pa lahko razvijejo motnjo uporabe stimulansov¹ (NIDA, 2024b).

Regulativni ukrepi sintetičnih katinonov so se izkazali za neuspešne, saj so se na trgu kar naprej ponavljali novi, legalni derivati, ki so nadomestili prepovedane (Sande, 2016).

1.3.2. Novi sintetični depresorji

NSD depresorje lahko delimo na podkategoriji benzodiazepinov in opiatov, ki se razlikujejo po posledicah, ki jih imajo na duševno zdravje. Na splošno se prodajajo in uživajo v obliki tablet, kapsul ali prahu (EMCDDA, 2018). So najslabše raziskana kategorija novih sintetičnih drog, saj so zelo podobni že uveljavljenim rekreativnim depresorjem, kar lahko povzroči, da ljudje niti ne vedo, da gre za novo sintetično drogo (Tracy, Wood in Baumeister, 2017).

Depresorji so droge, ki se uporabljajo tako v medicini kot tudi za rekreativne namene. Glavni učinki so pomiritev, sedacija, zmanjšan nadzor nad telesom in lajšanje bolečine. Med NSD je prisoten etizolam, benzodiazepin, do katerega se da enostavno dostopati prek interneta, na trgu pa se pojavlja v obliki farmacevtskih tablet (proti tesnobi), nezakonitih barvnih tablet, raztopin ali prahu (Sande, 2016).

¹ Kronično recidivno stanje, ki zajema hrepenenje po stimulansih, neizpolnjevanje pomembnih obveznosti v šoli, doma ali na delovnem mestu zaradi prepogoste uporabe, dosledno željo po nadzoru uporabe in nadaljnje uživanje droge kljub psihološkim ali fizičnim težavam, ki jo ta povzroča (Ciccarone in Shoptaw, 2022).

V kombinaciji z drugimi prepovedanimi drogami se okrepi njihov učinek (EMCDDA, 2018).

V zadnjih dvajsetih letih se je razširila uporaba sintetičnega opiata fentanila (Kuczynska, Grzonkowski, Kacprzak in Zawilska, 2018), ki je kot analgetik 50-krat močnejši od heroina in 100-krat močnejši od morfina (UNODC, 2017). Prodaja se kot prašek, ki se raztopi in injicira.

Med znanimi sintetičnimi opioidi je tako imenovana droga »Krokodil« (mešanica kodeina in razredčila za barvo), ki se je na tržišču uveljavil kot cenejša zamenjava za heroin (EMCDDA, 2018). Od leta 2009 do 2018 je bilo zabeleženih 38 novih sintetičnih opioidov, od tega 28 sintetičnih derivatov fentanila (prav tam). Malo je znanega o posebnih subjektivnih učinkih novih sintetičnih opiatov, ki bi jih razlikovali od že uveljavljenih rekreacijskih. Velja omeniti, da poročila o samoeksperimentiranju kažejo, da lahko imajo nekateri izmed njih veliko daljše časovno delovanje (Tracy, Wood in Baumeister, 2017).

1.3.3. Novi sintetični halucinogeni

Halucinogeni so droge, ki povzročajo subjektivne spremembe v senzoriki, mišljenju, čutnem zaznavanju in zavesti. Njihov način delovanja na serotoninске receptorje ustvarja psihedelične učinke. Med NSD sodijo psihedeliki serije NBOMe, ki so za razliko od LSD-ja dosti močnejši in posledično nevarnejši (Sande, 2016)

Halucinogeni se delijo na psihedelične fenetilamine in triptamine. Fenetilamini vključujejo številne naravne ali sintetične snovi (amfetamin, metamfetamin, MDMA in 2C-B), ki imajo ob zaužitju halucinogene učinke (UNODC, 2017). Meskalin, pridobljen iz kaktusa peyotla in ob verskih obredih tradicionalno žvečen pri Indijancih v Mehiki, predstavlja prototip fenetilaminskih spojin. Tukaj lahko govorimo o psihedelikih serije NBOMe in 2C-serije (Schifano, Papanti, Orsolini in Corkery, 2016). Triptamine delimo na preproste triptamine in ergoline. Pri prvih je največkrat govora o derivatih DMT, drugi pa zajemajo različne derivate LSD, kot

so na primer LSZ in 1-P-LSD (prav tam). Lahko so v obliki tablet, praška in pivnika, najpogosteje se jih uživa oralno (UNODC, 2017).

1.3.4. Sintetični kanabinoidi

Sintetični kanabinoidi so skupina snovi, ki posnemajo učinke kanabinoida THC, ki je glavna psihoaktivna učinkovina konoplje (Bager, 2020). Marketinški pristopi in dostopnost (na spletu in ponekod tudi v klasičnih trgovinah) zeliščnih pripravkov, ki vsebujejo sintetične kanabinoide jih naredi privlačne. Njihova številčnost in kemična raznolikost otežujeta njihovo odkrivanje in regulacijo (EMCDDA 2017). Podobno kot THC se tudi sintetični kanabinoidi vežejo na receptorje CB1 in CB2², toda imajo močnejši vpliv (De Vry in Jentsch, 2004). Poleg tega se zdi, da vsaj nekatere od teh snovi poleg učinkov na kanabinoidne receptorje vplivajo tudi na druge fiziološke funkcije v telesu (EMCDDA, 2017).

Uporaba prepovedanih sintetičnih kanabinoidov je povezana z zdravstvenimi težavami in je lahko smrtno nevarna. Nezakonito proizvedeni sintetični kanabinoidi se običajno dodajo kartušam s tekočino, ki se uporablja v napravah za uparjanje, najdemo jih v rastlinskih materialih in v ZDA v zadnjem času tudi v obliki tablet (UNODC, 2017; NIDA, 2016). Ti izdelki so včasih znani kot »K2« in »Spice« (NIDA, 2016). Ljudem so privlačni tako zaradi cenovne ugodnosti in dostopnosti, kot tudi večinske nezaznavnosti pri rutinskih urinskih testih.

Sintetični kanabinoidi postajajo velik problem javnega zdravstva, ne le zaradi porasta v njihovi uporabi, temveč tudi zaradi nepredvidljive toksičnosti in potenciala za odvisnost (Mills, Yepes in Nugent, 2015).

1.3.5. Disociativi

Disociativi proizvajajo edinstveno evforijo »disociiranega« stanja, občutek odsotnosti časa, breztežnost in odklop od fizičnega telesa. Lahko se zaužijejo oralno, z njuhanjem ali injiciranjem, ljudje pa jih pogosto jemljejo rekreativno za izboljšanje počutja, duhovno raziskovanje ali raziskovanje samega sebe (NIDA, 2024a). Najbolj poznana sta ketamin in fenciklidin (PCP), izvirno uporabljena kot

² Kanabinoidni receptorji.

splošna anestetika, kasneje, konec 80. let, pa zaradi neželenih stranskih učinkov umaknjena iz uporabe (Jansen, 2000). V povezavi s ketaminom, PCP-jem in ostalimi disociativi obstajajo poročila o primerih agresivnih, psihotičnih in katatoničnih stanj, srčnožilnih zapletov ter akutnih odpovedi dihal in ledvic (Tracy, Wood in Baumeister, 2017). Uporaba ketamina v nemedicinske namene se je v 80. letih prejšnjega stoletja razširila kot »plesna droga« (Jansen, 2000).

Za PCP in ketaminom je bil leta 2008 prvi na spletu prodaja NSD metoksidin, analoga PCP, ki mu je kmalu zatem sledil eden najbolj priljubljenih disociativnih NSD, metoksetamin. Iz metoksetamina so bile sintetizirane druge nove psihoaktivne snovi, vključno s 3-MeO-PCE, 3-MeO-PCP, 3-MeO-PCPy, 3-MeO-PCPr in v zadnjem času tudi N-EK in 2-MK. Večina teh raziskovalnih kemikalij, pridobljenih iz ketamina in PCP, je še vedno zlahka dostopnih, prav tako pa so bili sintetizirani novi analogi (Baumeister, Tojo in Tracy, 2015). Večina razpoložljivih podatkov o stranskih učinkih disociativov se osredotoča na ketamin in PCP, pri čemer se NIDA (2024a) zavzema za raziskovanje in pridobivanje novih znanstvenih informacij o katerem koli od trenutno trženih disociativnih NSD. Kljub temu večina anekdotičnih poročil uživalcev ugotavlja učinke, primerljive s tistimi, ki jih ima ketamin, pa čeprav z različnimi stopnjami intenzivnosti in trajanja učinkov (Baumeister, Tojo in Tracy, 2015).

1.4. Nove sintetične droge v Sloveniji

V letu 2013 so v Sloveniji na listo prepovednih drog umestili 49 novih snovi, uredbo pa se dopolnjuje s čedalje več drogami, zaradi česar je večina drog, ki krožijo pri nas in jih štejemo v skupino NSD, prepovedana (Sande, Paš, Nahtigal in Šabić, 2018). Kot pa je že bilo predhodno navedeno, sta tržišče in proizvodnja novih sintetičnih drog izrazito inovativna in producirata vedno nove droge.

Fakulteta za farmacijo je od aprila do junija 2021 izvajala raziskavo o uporabi novih psihoaktivnih snovi, v kateri je sodelovalo 319 študentov slovenskih univerz. Da so že kdaj v življenju uporabili katerega od sintetičnih kanabinoidov je poročalo 7,9 % anketiranih, najpogosteje uporabljena sintetična kanabinoide sta bila AM-2210 in MDMB4en-PINACA. 1,6 % anketiranih je poročalo, da so že kdaj v življenju uporabili katerega od sintetičnih katinonov, najbolj razširjena sintetična katinona

sta 3-MMC in 4-MMC. O uporabi drugih novih psihoaktivnih snovi je poročalo 5,3 % anketiranih (Kozole, 2023).

Prav tako je bilo v letu 2021 – v primerjavi z 2020, ko sta bili zabeleženi le dve – zabeleženo ekstremno povečanje zastrupljenih z novimi sintetičnimi drogami. V letu 2021 smo zabeležili 17 primerov zastrupitev, in sicer s sintetičnimi katinoni, sintetičnimi kanabiodi, sintetičnimi opiodi, sintetičnimi benzodiazepini, sintetičnimi triptamini itd. Nekatere od teh novih sintetičnih drog so bile pred letom 2021 zaznane le redko, nekatere pa celo nikoli prej (NIJZ, 2023).

Pomembna raziskava je bila izvedena tudi med mladostniki, starimi med 18 let in več³, ki jo je izvedel NIJZ v okviru širše evropske spletne raziskave o uporabi drog. V njej je večina anketirancev (93 %) poročala, da so v zadnjih 12 mesecih uporabili konopljo, sledile so stimulatивne droge: kokain (40 %), MDMA/ekstazi (33 %) in amfetamin (24 %). Da so v zadnjih 12 mesecih uporabili LSD, je poročalo 15 % anketirancev, 13 % jih je poročalo o uporabi NSD, 8 % anketiranih o uporabi ketamina, prav toliko o uporabi metamfetamina, 7 % anketiranih pa je poročalo o uporabi heroína (NIJZ, 2023).

Z uporabo drog lahko nastopijo težave pri psihičnem in fizičnem zdravju, zaradi česar je pomembno, da so uživalci drog seznanjeni s konceptom zmanjševanja škode, ki stremi k manj tvegani uporabi drog (NIDA, 2022).

1.5. Koncept zmanjševanja škode in področje NSD

Sodobni pojem zmanjševanja škode povezujemo z nizozemsko politiko do drog. Konceptualni okvir zmanjševanja škode je na Nizozemskem, v Angliji in Švici obstajal že pred koncem sedemdesetih let, nevarnost epidemije AIDS-a med intravenoznimi uživalci drog pa je le pospešila ukrepanje. Začele so se prve iniciative v smeri sprememb obravnave fenomena drog. V Amsterdamu so začeli ukrepati predvsem na pobudo samoorganizacije uporabnikov, predvsem zaradi hepatitisa, največji razmah na tem področju pa se je zgodil v času epidemije AIDS-a, ko so različne mednarodne organizacije postavile preprečevanje njegovega

³ V raziskavi je sodelovalo 2738 anketirancev, ki so v zadnjih 12 mesecih pred raziskavo uporabili vsaj eno prepovedano drogo.

širjenja pred preprečevanje rabe drog. Prve poskuse uvajanja programov za zmanjševanje škode na področju drog v slovenskem prostoru zasledimo v začetku devetdesetih let. Omenjene dejavnosti so bile povezane z nastankom Društva Stigma ter z raziskovalnim projektom Droge in nasilje (Fojan, 2004).

V Sloveniji se kar nekaj društev ukvarja s konceptom zmanjševanja škode, med njimi društvo Stigma, ŠENT in DrogArt. Tu je relevantno predvsem zadnje, ki se ukvarja z zmanjševanjem škode na področju uporabe alkohola in drog med mladimi. DrogArtov program »Pleši z glavo« se ukvarja izključno s tematiko zmanjševanja škode na področju drog med mladimi, njihova terenska ekipa prostovoljcev pa je prisotna na večini večjih prireditvev elektronske glasbe po Sloveniji. Terenski delavci na prireditvah informirajo obiskovalce o zmanjševanju tveganj ob uporabi drog in delijo temu primerne materiale⁴ ter nudijo tudi osnovno prvo pomoč za tiste, ki imajo zaradi uporabe drog težave. Prav tako je na društvu mogoče testiranje drog, s katerim lahko zaznajo različne neželene primesi in čistost droge (DrogArt, b. d.).

V primerjavi s "klasičnim" zmanjševanjem škode zaradi drog ima zmanjševanje škode, povezane z NSD, izrazito težje operativno okolje (Móró, 2014).

Nujni sprejemi v bolnišnico in potrjene ali domnevne smrti, povezane z NSD, so v porastu in marsikateri zdravstveni in socialni problemi morda še niso bili v celoti prepoznani. Potencialne škodljive posledice na področju novih sintetičnih drog izvirajo iz pomanjkanja informacij in iz splošnega okolja, v katerem ljudje jemljejo droge (prav tam).

Nove psihoaktivne snovi so povezane z različnimi zdravstvenimi težavami. Tako sintetični katinoni kot sintetični kanabinoidi so bili povezani s primeri predoziranja in zastrupitev. Ta razvoj ustvarja nove izzive na področju zmanjševanja škode, ki so je bilo razvito v zvezi z vbrizgavanjem opiatov in preprečevanjem prenosa virusov s krvjo (Kurcevič in Lines, 2020).

⁴ To so lističi za enkratno uporabo pri nazalni uporabi drog, magnezij v prahu, brošure z informacijami o različnih drogah (DrogArt, b. d.)

Móró (2014) navaja nekaj najpomembnejših vidikov zmanjševanja škode na področju novih sintetičnih drog, da bi se uživalci izognili neželenim kratkoročnim stranskim učinkom:

1. Testiranje drog v laboratoriju, da se uporabniki prepričajo o vsebnosti droge.
2. Iskanje tako lokalnih kot globalnih informacij o drogi na spletu.
3. Medsebojno opolnomočenje med uporabniki drog, ki si lahko anonimno pomagajo med sabo na spletnih forumih.
4. Pomen organizacij, ki se ukvarjajo z zmanjševanjem škode v nočnem življenju.
5. Čim manj škodljiv pristop medijev, pri katerem je naloga medijev, da ne širijo zgodb, ki strašijo uporabnike, temveč da širijo informacije, ki se nanašajo na zmanjševanje škode in s tem pozitivno pripomorejo k manj tvegani uporabi drog.

Fojan (2004) pri konceptu zmanjševanja škode izpostavi nizkopražne programe, ki se jih postavlja v nasprotje pojmu visokopražni ali terapevtski program. Visokopražni programi se osredotočajo predvsem na abstinenco, pri nizkopražnih programih pa se izvajalci ne osredotočajo le na uporabo drog, temveč je njihovo delovanje usmerjeno v preprečevanje socialnega vključevanja, kjer je bistveno vprašanje to, kako posameznik funkcionira ter kakšne so njegove potrebe, ne pa njegovo uživanje drog. Več poudarka je na zmanjševanju socialnih posledic uživanja. Kot sinonim za zmanjševanje škode se uporablja tudi pojem politika normalizacije.

Kot navaja Stefanoski (1996), je cilj socialnega dela, ki akceptira uživanje drog, zagotoviti uživalcu zadovoljevanje eksistenčnih potreb in hkrati neprikrito zavračanje drog.

1.6. Socialno delo v paradigmi zmanjševanja škode

Poznavanje problematike uživanja prepovedanih drog ter obravnave in zdravljenja uživalcev je pomembno za uspešno delo socialnih delavk in delavcev. Problematika, povezana z uživanjem prepovedanih drog, se v socialnem delu prekriva s številnimi področji, ki so v njegovi domeni, predvsem z delom z mladimi in s pomočjo družinam, pa tudi z delom z ljudmi po prestajanju zaporne kazni. Socialno delo je v obravnavi uživalcev prepovedanih drog ključnega pomena. Kako zelo pomembno je, se kaže že pri delu z aktivnimi uživalci prepovedanih drog, predvsem pri zagotavljanju stikov z njimi in zmanjševanju zdravstvene in socialne škode, ki nastaja zaradi zasvojenosti s prepovedanimi drogami (Rode, Rihter, Grebenc, Šabić, Žiberna in Kvaternik, 2009).

Koncept socialnega dela, ki sprejema pragmatičen in vrednostno neopredeljen pristop do pojava uživanja drog – kar seveda ne pomeni, da uživanje drog zagovarja –, lahko predstavimo kot »socialno delo, ki akceptira uživanje drog«. Po tem konceptu imajo uživalci drog tudi v primeru nadaljnjega uživanja pravico do človeka vrednih zdravstvenih in socialnih življenjskih razmer in ni treba, da si jih zagotovijo z abstinenco in prilagojenim vedenjem. Uživalci drog so lahko odgovorni sami zase. Če spremenimo vrednostna merila, je mogoče tudi na videz nerazumno obnašanje uživalca drog sprejeti kot osebno odločitev in kot življenjski slog, celo, če ga sami nikoli ne bi prevzeli. Kot poklicnim delavcem z uživalci drog nam potemtakem ni treba vedeti, kaj je za uživalca prav, smiselno in »dobro«; o tem odloča sam. Te postavke izpričujejo priznavanje avtonomije posameznika, ki uživa drogo, in njegovo implicitno odgovornost za svoje ravnanje (Stefanoski, 1996).

Campbell, O'Neill in Higgins (2016) so v svoji raziskavi raziskovale poglede zdravstvenih in socialnovarstvenih delavcev in delavk, ki delo opravljajo na področju drog in alkohola, na uporabo NSD. Udeleženci so podali svoje poglede na vrsto vprašanj, pomembnih za delo z NSD. Avtorja ugotavljata, da prejšnje in trenutno znanje, pridobljeno pri delu s tradicionalnimi kategorijami drog, stoji na trdnih temeljih pristopa zmanjševanja škode, vendar to ne bi smelo

negirati uporabnosti več specializiranih praktičnih usposabljanj za posege in tehnike dela z NSD. Prav tako bi moral biti pristop zmanjševanja škode okrepljen glede na visoko število poročil o vbrizgavanju NSD. Zaradi slabega poznavanja različnih pristopov zmanjševanja škode NSD, vse večje kompleksnosti vedenj pri uporabi drog in več prehodov med tradicionalnim trgom drog in trgom novih sintetičnih drog, so takšna usposabljanja za strokovne delavce nujna (prav tam). Izhajajoč iz ugotovitev lahko rečemo, da so nova znanja in nove vednosti na področju NSD nujna za kvalitetno delo socialnih delavcev na področju drog. Tradicionalni pristopi so učinkoviti, vendar za uspešno podporo in pomoč uživalcem NSD potrebujemo izhodiščno raziskovanje in oblikovanje novih metod in pristopov.

2. Opredelitev problema

Za nove sintetične droge, zlasti pri mladostnikih/mladostnicah, vlada vse večje zanimanje. Sistematično zbiranje podatkov v zvezi z znanjem in porabo NSD je redko in se med različnimi državami zelo razlikuje (Martinotti idr., 2015).

Hiter pojav velikega števila NSD na svetovnem trgu drog predstavlja veliko tveganje za javno zdravstvo in izziv za politiko drog. Pogosto je malo znanega o škodljivih učinkih NSD, kar predstavlja velik izziv za preprečevanje škode in zdravljenje ob morebitnih zapletih pri uporabi (UNODC, 2024).

Tematike sem se lotil predvsem zato, ker je veliko število kratkotrajnih in dolgotrajnih učinkov NSD še vedno neznanih, prav tako pa nisem zasledil veliko informacij o izkušnjah uporabnikov o uporabi iz prve roke. Uporaba drog je v današnjem času še vedno zelo stigmatizirana, pri čemer je relevantna tudi tematika rekreativne uporabe novih sintetičnih drog. V raziskavi se bom v glavnem osredotočil na vzroke za rekreativno uporabo novih sintetičnih drog med mladimi, učinke omenjenih drog na počutje in na njihovo dostopnost, prav tako pa bom raziskal, ob kakšnih priložnostih se mladostniki/mladostnice odločajo za uporabo omenjenih drog.

Ker socialni delavci/delavke v svojem poklicu obravnavamo tudi uporabnike/uporabnice drog, se mi zdi smiselno, da raziskujem tudi, zakaj se uporabniki/uporabnice odločajo za uporabo NSD, kakšni so trendi uporabe in kakšni so učinki omenjenih drog. Moje ugotovitve bi lahko strokovnjakom/strokovnjakinjam, ki se v procesu pomoči srečajo z uporabniki/uporabnicami NSD, ponudile pomembne informacije.

Odgovarjal bom na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Zakaj se uporabniki/uporabnice odločajo za rekreativno uporabo novih sintetičnih drog?
2. Kje uporabniki/uporabnice dobijo nove sintetične droge?
3. Ob kakšnih priložnostih uporabniki/uporabnice jemljejo NSD?
4. Kakšni so učinki novih sintetičnih drog?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Ker bodo zbrano izkustveno gradivo besedni opisi, ki se nanašajo na raziskovani pojav (Mesec, 2009), bo moja raziskava kvalitativna. Posledično bo tudi gradivo obdelano in analizirano na besedni način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila (Mesec, 1997).

Zanimajo me izvirne osebne izkušnje in doživljanja uporabnikov/uporabnic novih sintetičnih drog in kakšni so njihovi učinki, kar bo možno raziskovati le s pomočjo besednih opisov, zato bom uporabil metodo spraševanja s pomočjo intervjuja.

Za kvalitativne metode so značilni odprti intervjuji, opazovanje z udeležbo in skupinska razprava (Mesec, 1997). Sam sem se lotil odprtih intervjujev.

3.2. Merski instrument

V okviru svoje raziskave sem zbiral primarne podatke s pomočjo spraševanja. Moja raziskovalna metoda je bila delno standardiziran vprašalnik, moj merski instrument pa smernice, oz. vodilo za intervju (Priloga 1).

Merski instrument sem sestavil s pomočjo raziskovalnih vprašanj. Vprašanja sem razporedil v štiri sklope, pri čemer vsak sklop odgovarja na posamezno raziskovalno vprašanje, med samo izvedbo intervjuja pa sem po potrebi na katero od tem postavljaj tudi podvprašanja. Prvi sklop je zajemal pet vprašanj, ostali trije pa vsak po tri, kar je na koncu skupaj naneslo štirinajst vprašanj.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacija moje raziskave so mladostniki/mladostnice, ki nove sintetične droge rekreativno uporabljajo vsaj eno leto. Glede starostne omejitve populacije se je pojavila težava, saj mladostnikov/mladostnic nisem spraševal po njihovi točni starosti, vem pa le, da so polnoletni in da so vsi

od njih mlajši od tridesetih let. Po Statističnem uradu Republike Slovenije (2020) so mladi osebe, stare med 15 in 29 let.

Moj vzorec sestavlja 8 mladostnikov/mladostnic, od tega trije moški in pet žensk iz različnih krajev po Sloveniji, ki vsaj eno leto rekreativno uporabljajo nove sintetične droge v času izvedbe mojega intervjuja. Ker nimam celotne baze podatkov vseh mladih, ki rekreativno uporabljajo nove sintetične droge, je vzorec neslučajnostni, saj vsaka enota ni imela enakih možnosti, da pride v vzorec. Prav tako je vzorec priročni, saj sem intervjuval osebe, ki so mi bile najlažje dostopne. Tu sem najprej intervjuval tri meni že znane osebe, za katere sem vedel, da uporabljajo nove sintetične droge, nato pa sem se poslužil tudi metode snežne kepe, kjer sem intervjuvance/intervjuvanke vprašal, če poznajo še koga, ki bi lahko odgovarjal na moja vprašanja. Na ta način sem pridobil še dva intervjuvanca/intervjuvanki. Pomagalo mi je tudi združenje DrogArt, ki mi je za izvedbo raziskave priskrbelo tri osebe. Raziskovalni cilj je bil sicer intervjuvati 10 oseb, do katerega zaradi občutljivosti teme nisem uspel priti.

3.4. Zbiranje podatkov

Za metodo zbiranja podatkov sem izbral intervju. Tu mi je delno standardiziran intervju omogočil sprotno prilagajanje podvprašanj glede na odgovore intervjuvanca.

Zbiranje podatkov je potekalo od začetka marca 2024 do konca maja 2024. Vse podatke sem zbral sam s pomočjo individualnih intervjujev. Pred vsakim intervjujem sem intervjuvancu/intervjuvanki zagotovil anonimnost in vprašal za dovoljenje za snemanje pogovora. Šest intervjuvancev/intervjuvank sem intervjuval v živo: z nekaterimi sem se dobil na pijači, z ostalimi pa sem intervju opravil na njihovem domu ali v moji študentski sobi. Lokacijo sem izbral glede na željo intervjuvanca/intervjuvanke. Dva od intervjuvancev/intervjuvank nista našla časa, da bi se z mano dobila v živo, zato sem intervju z njima izvedel preko platforme Zoom. Intervjuji, ki sem jih izvedel v živo, so se izkazali

za kvalitetnejše, saj so me intervjuvanci/intervjuvanke v živo veliko bolje slišali.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Gradivo sem obdelal in kvalitativno analiziral v skladu z izbrano vrsto raziskave. Najprej sem vse intervjuje dobesedno prepisal oziroma opravil transkripte. Vsak intervju sem označil s črko. Črke sem izbral po abecednem redu. Slovničnih napak in slenga, ki so ga intervjuvanci uporabljali, nisem popravljaj, saj sem želel čim bolj točne podatke pred zapisom rezultatov. Po prepisu sem v transkriptih označil dele besedila, ki so bili relevantni za raziskavo, ter odprto kodiral, pri čemer sem vsaki izjavi pripisal pojem, kategorijo, nadkategorijo in jo umestil v ustrezno temo raziskave. Vsaki izjavi sem dopisal črko in številko: črka označuje posameznega intervjuvanca, številka pa zaporednost izjav.

Da je bilo odprto kodiranje bolj pregledno, sem ga vpisoval v tabelo s pomočjo programa Excel. Po odprtem kodiranju sem naredil osno kodiranje – vse izjave z enakim pomenom sem razvrstil v isto kategorijo – ter odnosno kodiral, in sicer tako, da sem izjave z isto kodo uvrstil v skupno kategorijo in oblikoval poskusno teorijo.

Način kodiranja je razviden iz Priloge 2.

4. Rezultati

4.1. Uporaba NSD

4.1.1. Razlogi za uporabo NSD

Pri prvem sklopu vprašanj me je zanimalo, kako so intervjuvanci/intervjuvanke prišli v stik z novo sintetično drogo, kateri so bili razlogi za uporabo in katere droge najpogosteje uživajo.

Večinoma so intervjuvanci/intervjuvanke za nove sintetične droge slišali od prijateljev/prijateljic, ki so drogo poskusili že prej.

Partiji, pa družba, zaradi junkie družbe. B1

Prek znancev in prijatlov, ki so to že uporabljali in so mi jih ponujali in sem probala. Čist prvič mislim da je bil sladoled⁵. Dost klasična situacija. E1

V srednji šoli smo jemali spid⁶ in kokain in potem je ena sošolka mela led in se mi je zdelo zanimivo. D1

Prvič me je s tem seznanil prijatelj, mene je pa zanimalo, kakšni so občutki.

H3

Eden izmed intervjuvancev/intervjuvank je za nove sintetične droge izvedel preko interneta. Izpostavil je priljubljeno družbeno omrežje Reddit, ki ima na voljo različne kanale. Nekateri so namenjeni tudi deljenju izkušenj uživanja drog med različnimi uporabniki.

r/drugs Reddit, al pa še kje drugje na internetu. C1

Med razlogi za uporabo je najpogosteje radovednost.

Začel se je res iz dolgčasa, ampak so me vedno zanimale illegal things⁷. Veš ko vsi govorijo, lahk vse, razen tega, pa je blo še bolj zanimivo. D23

Po navadi je nekdo iz družbe kej vedu o nečem pa nas je pač zanimal. F2

V štartu je blo zaradi radovednosti. H5

⁵ Sladoled ali led je ulično ime za sintetični katinon 3MMC.

⁶ Spid je ulično ime za amfetamin.

⁷ Illegalne stvari (ang.).

Med drugimi razlogi so bili še dostopnost drog na zabavah z elektronsko glasbo, želja po omami in po sprostitvi.

Nisem se odločla, so ble slučajn tam, se mi zdita sladoled pa mefedron zdejele ful popularna na party sceni. E4

Ker sem hotla bit zblojena in sem vedla, da te to kr zblod. E11

Fajn je, sej drugač jih ne bi jemal. Mi je na kakih žurih kul, da se mal odklopim. H20

4.1.2. Pojavnost NSD

Intervjuvanci/intervjuvanke so poročali o uporabi štirih različnih disociativov (DMXE, DCK, 4FMA in ketamin), treh različnih sintetičnih psihedelikov (2-CB, 25I-NBOMe in 1P-LSD), od sintetičnih katinonov sta se pojavila 3MMC in 4MMC, med novimi sintetičnimi depresorji pa le etizolam.

Dva izmed intervjuvancev/intervjuvank sta govorila o sintetičnih kanabinoidih.

Sintetičnih kanabinoidov, HHC, Delta-9, THCB, vse kar se da kupit v smoke shopih, sem vse sprobalo. D5

Kadil sem neki časa HHC. H4

Eden izmed intervjuvancev je poročal o uporabi doma narejenih drog, ki jih je v domačem laboratoriju skuhal prijatelj in o drogah, katerih imena ni poznal.

Sintetični ketamin, kar ne vem kaj je blo, ga je kolega skuhal, pol pa še različne stvari, kar nisem točno vedel, kaj je. D8-9

4.2. Dostopnost NSD

4.2.1. Nakup NSD

V naslednjem sklopu sem raziskoval dostopnost novih sintetičnih drog; zanimalo me je, kako pridejo do omenjenih drog in kakšna je količina nakupa droge.

Večina nove sintetične droge kupuje preko lokalnih preprodajalcev/preprodajalk drog.

Začneš mal travo kadit, pa spoznaš kakega dilerja, pa ma on kakega kolega dilerja, pa ma kak diler še kako drugo stvar, pa se potem stopnjuje. D16
Meni jih prodaja moj zvesti diler. Nikol ne jemljem od nobenga družga. F7
Poznam dilerja, ki mi to proda. H9

Nekaj jih drogo dobi preko prijateljev/prijateljic in znancev/znank.

Js sama nisem nikol kupila tega, ampak sem dobila od kolegov, ki so bli tam prisotni. E5

Ja, fant je mel te znance, ki so se mal bolj mel dostopa do teh ljudi, pa tut na rejvih⁸ pa to, mal večja mreža. A13

Preko poznanstev, nekdo pozna nekoga, dobiš mogoče kontakt od njega, al pa kak prijatelj zrihta. G8

Nekateri droge naročajo preko interneta, kjer je bila kot najpogostejši razlog navedena legalnost določenih drog, ki izključi možnost, da bi imeli težave z organi pregona.

Ampak sem pol naročil, ker sem vidu, da se lahk na surface webu⁹ to naroča. Ja, legalen je za eksperimentalne namene, na paketku pa piše, not for human consumption¹⁰. C3-C4

Pol pa neke, kar je blo težko dobit original in so bili v sivi coni, npr. 1P-LSD, napol legalni, pa si lahko nekje kupu, pa ti ni blo bed hodit okrog z 2000 listki v torbi. D11

Določene so še v sivi coni in legalne, tako da jih prek interneta naročam. D15

Zanimalo me je tudi, v kakšnih količinah mladi kupujejo nove sintetične droge. Tu je večina intervjuvancev/intervjuvank izpostavila, da nove sintetične droge kupujejo predvsem za enkratno uporabo, pri čemer so nekateri navedli tudi razlog, da se z drogo ne želijo zasvojiti.

Za sproti, bog ne daj, da bi si zaloge delala, se predober poznam. B7

⁸ Izraz *rave* se nanaša na zabave, kjer se predvaja elektronska glasba.

⁹ Površinski splet (ang.).

¹⁰ Ni za človeško uporabo (ang.).

Kupim za 1x, 2x, nikol ne delam zaloge. Tabse¹¹ nabavim do 5. Kar je pa v prašku, pa do enga grama. C12

Zdej kupujem tko, da mam za parti ali dva recimo da kupujem po gram alpa po dva. Predvsem za to da nimam substanc pol doma. F9

Vedno nabavljam samo za en večer, da nimam tega dolgo doma v nekem predalu, pa še verjetno bi me premamlo kej vzet tut takrat, ko nisem kje zunaj. H10

Kljub temu so nekateri intervjuvanci/intervjuvanke izpostavili, da si kdaj naredijo tudi večje zaloge določene droge, so večinoma ugotavljali, da to zanje v preteklosti ni bila ustrezna rešitev, saj so zaradi tega uporabili večjo količino droge. Kot razlog za slednje so navedli dlje trajajočo izkušnjo zaradi večje količine droge in priložnost, ko drogo delijo še s kom drugim iz svojega kroga prijateljev.

Ponavadi si nrdim kr mal večjo zalogo da kao 'dlje traja'. Čeprou vidm da ni lih najbl pametno to, tko da odvisno kaj kupujem pa kdaj kupujem. F8

Led kolker je šlo, pa tut zaloga ni ostala. D17

Se mi zdi, da več ko maš, več porabiš. E9

Odvisno tut, kolk nas bo vzelo, se sproti dogovoriš. Če bi zdej samo za sebe, večinoma gram, če bi blo pa še za ostale pa na primer 3 grame, al pa 5 gramov. G9

4.2.2. Cena NSD

V nadaljevanju me je zanimala cena različnih novih sintetičnih drog, saj sem želel primerjati ceno tako imenovanih »klasičnih« drog in ceno NSD. Rezultate sem v tem sklopu razdelil tako, da sem vse droge, ki se pojavijo v odgovorih intervjuvancev/intervjuvank, razdelil glede na učinke.

a) Cena disociativov variira glede na posamezno drogo.

DMXE je pa kr drag, 60 € za en gram, tam nekje. A18

¹¹ Pivnik (ang.).

DCK je bil pa cenejši od ketamina, ketamin je cca. 40, tist je blo pa mnde dost bližje speedu, med 10–30 € na gram. A19

Za ketamin približno 40-50€. G10

- b) Pri NSD psihedelikih, kot so različni derivati LSD-ja in psihedeliki serije 2-C, sem dobil enotne odgovore.

Nevem če bi lahko rekla visoka al pa nizka, 2CB cca. 5 € na tabletko. A17

2CB je po mojih izkušnjah 5–7 € na tabletko. H11

Derivati LSD-ja so ponavad cenejši kot LSD, so po 5€ al pa kej tazga. D20

- c) Sintetični kanabinoidi, ki jih je mogoče legalno kupiti v za to namenjenih trgovinah, so po izkušnjah enega izmed intervjuvancev dražji od marihuane, po njegovem mnenju pa je razlog za to manjša razširjenost.

Sintetični kanabinoidi so mal dražji, kot pa če bi kupu THC, ker niso tolk fejest razširjeni. D21

- d) Pri sintetičnih katinonih, natančneje pri 3MMC, so bili odgovori enotni, saj sta oba intervjuvanca/intervjuvanki, ki sta ceno poznala, navedla isti znesek, ki znaša 40 €. Intervjuvanec, ki omenjeno drogo uporablja že več let, je opozoril, da se skozi leta cena lahko hitro spreminja.

Nevem, nikol ni čez 40 €, nič ni blo več nikol. C13

Zelo variira, ko sem 2016 začel s sladoledom, je bil gram 20 €, smo za 20 € dobili gram in smo skos to kupovali, zdej pa mislim da je že okrog 40, tko da se spreminja. D19

Udeleženci/udeleženke raziskave so omenili tudi nekatere razloge, ki lahko vplivajo na ceno novih sintetičnih drog, kjer so omenili prijateljske odnose s preprodajalci/preprodajalkami, lokacijo nakupa in količinske popuste.

Odvisno, kolk si si dober z dilerjem. B8

Na obali je definitivno dražje. B9

Ja spet odvisno kaj kupuješ, odvisno od substance, pa količine, pa prijateljskih popustov. F10

4.3. Okoliščine uporabe NSD

V naslednjem sklopu me je zanimalo, kakšne so okoliščine uporabe novih sintetičnih drog, kar zadeva mesta uporabe NSD, pogostost uporabe in količino zaužite droge ob eni priložnosti.

4.3.1. Mesta uporabe NSD

Najpogostejši odgovor je pri tem vprašanju omenjal različne zabave, v največ primerih zabave z elektronsko glasbo oziroma »rave«.

S fantom sva šla na kak rave. A21

Sam doma nikol ne, ko se gre nekam. C14

Na partijih z elektronsko glasbo. E10

Parti okoliščinah. Mam zlato pravilo da nikol ne jemljem sama doma. Tkoda vedno za namene partija al u klubu al na privatkah¹², festivalih itd. F11

Večinoma na rejev sceni, pa na druženjih. G11

Na eventih¹³ z elektronsko glasbo. H13

Ne počutim se, ko sem sam doma, da se morem neki drogirat z harder drugs¹⁴ kot travo, še pijem ne sam. C15

Več intervjuvancev/intervjuvank je odgovorilo, da droge jemljejo tudi v zasebnem prostoru, doma ali pri prijateljih/prijateljicah.

Takrat ko se dosti družim, pri kolegu doma, ker blizu živimo. A20

V domačem okolju zato, ker je nek varen prostor. G14

Doma, če se s prijatli dogovorimo za kakšno druženje. H14

Če pa smo doma, mi je pa kul, da s prijatli skupaj vzamemo kakšno drogo in mam neko skupno izkušnjo. H16

Dva izmed intervjuvancev/intervjuvank sta poudarila tudi, da je domače okolje bolj primerno, če določeno drogo poskušata prvič, saj je tveganje za neželeno izkušnjo manjše.

Če bi kaj prvič probal, bi blo fajn met nekoga zraven. C17

¹² Privatne zabave.

¹³ Dogodki (ang.)

¹⁴ Trše droge (ang.).

Mogoče če prvič probaš, da boš v nekem varnem okolju, pa da vidiš, kakšni so efekti, pol pa mogoč probaš še izven domačega okolja, če ti je kul. G12

4.3.2. Pogostost uporabe

Pogostost uporabe me je zanimala zaradi prepoznavanja, ali intervjuvanci/intervjuvanke nove sintetične droge uporabljajo rekreativno ali ne. Čeprav sem večinoma zaznal le rekreativno uporabo, je nekaj intervjuvancev/intervjuvank izpostavilo, da so v preteklosti nove sintetične droge uživali zelo pogosto, tudi vsakodnevno, pri čemer so izpostavljali tudi odvisnost od NSD.

V lanskem letu sem jih še vsakodnevno, sam bila kar odvisna od tega, pol sem pa par mescev čistila. A11

Prej sem pa recimo v obdobju dveh let vsakodnevno jemala. B4

V srednji šoli, sploh s 3MMCjem, se je pa začel kr pol leta konstantno, dnevno, kolker se je lahk dobil, sladoled je bil največja kriza, sintetični katinoni so zelo zasvojlivi, ti skurijo možgane. D13

Rekreativno nove sintetične droge intervjuvanci/intervjuvanke uporabljajo nekajkrat na leto.

Ne ful velikrat, parkrat na leto. C9

Zdej res oportunistično, parkrat na leto. D12

Ne pogosto, 3-5 krat na leto. H8

Pri sami količini zaužite droge sem dobil zelo mešane odgovore. Večina intervjuvancev/intervjuvank je odgovorila, da nove sintetične droge jemljejo v večjih količinah le v domačem okolju, saj se na zabavah ob preveliki omamljenosti ne počutijo prijetno.

Ko sem šla ven, sem celo mal manj, ko nimaš neki nadzora, meje včasih blo potem mal preveč. A25

Doma definitivno več, zuni si ne upam, da nisem tam cela zategnjena. B12

Ampak za ven mi pa niti ni všeč, da me preveč pere¹⁵. H17

¹⁵ Slengovski izraz za preveč intenzivno omamo.

Nekaterim so vseč intenzivni učinki določenih drog, zato jih ob eni uporabi zaužijejo v velikih količinah.

2CB pa isto, čim večje doze, da so bolj intenzivni učinki, da mam kmalu vizualne učinke, da sem čist drugje, da res more bit trip. A28

Prvič ne pretiravam, vzamem priporočeno dozo, pol pa, če mi je vseč droga, pol pa grem bolj v ekstreme. D24

Parkrat sem v domačem okolju probal mal večje doze iz radovednosti glede učinkov. H18

Tu je eden izmed intervjuvancev/intervjuvank izpostavil, da večje količine uživa zato, ker na takšen način testira svoje meje pri uporabi droge.

Ko sem pa zvedel, kolk je to ekstremno, je pa še nek ekstra čar dobilo, da sem pol videl, kolk lahko. D10

4.4. Učinki uporabe NSD

V tem sklopu sem intervjuvance/intervjuvanke spraševal po občutkih, ki jih doživljajo med in po uporabi novih sintetičnih drog.

4.4.1. Pozitivni učinki

Pozitivni učinki, ki so jih opisovali intervjuvanci/intervjuvanke, so se pri različnih drogah razlikovali.

To si pa v dejansko nekem drugem stanju, kjer ne rabim razmišljat. A9

Ja. DCK mi je bil ful fajn, ker je bil dost podoben ketaminu, res te da ven iz sebe, je kot da bi sebe gledal v tretji osebi, vse je ful lažje. A29

Sproščeno, vse se ti zdi mehko na ketaminu, mi je blo dost podobno alkoholu. G16

DMXE je pa bil ful fajni, ker je mel mal več vizualnih efektov. A30

Intervjuvanci/intervjuvanke so govorili tudi o splošnih pozitivnih občutkih, ki so jih doživljali pod vplivom novih sintetičnih drog, kjer so navedli sproščenost in ugodje pod vplivom droge, evforijo, komunikativnost in povezanost z ljudmi. Eden izmed intervjuvancev/intervjuvank je govoril tudi o boljšem zaznavanju glasbe.

Sploh mi je ušeč to da me na nek način sprostijo in spustim svoje blokade pa overthinkanje¹⁶. F17

Počutla sem se dost evforično, ful sem mela energije, pa ful sem bla komunikativna, pa ful stimulirana. E13

Všeč mi je naboj misli, pa hajp¹⁷ k ga čutm, povezanost z ljudmi pa euforija. F16

Na žurih mi paše, ker bolj not v musko padem. H15

Ko sem z intervjuvanci/intervjuvankami govoril o učinkih in občutkih pod vplivom, so navajali v glavnem pozitivne učinke.

Ja na zadetosti ja, so v večini pozitivni. G17

Kljub temu je ena izmed intervjuvank izpostavila, da so morebitni negativni občutki in učinki zamaskirani z omamo.

Ko sem pod vplivom ja, ampak ne vem no, zdi se mi, da bi se začela osredotočat na to, kaj je slabo, bi že kaj našla. E16

4.4.2. Negativni učinki

V nadaljevanju so intervjuvanci/intervjuvanke navedli celo vrsto negativnih učinkov, kot so izčrpanost, srčna hipertenzija, halucinacije in splošno slabo fizično počutje. Razlog za vse naštetu je bila uporaba droge v prevelikih količinah in mešanje različnih drog.

Ko je bla mal prevlka doza, ker pa pač, že takrat se fizično slabo počutiš, naslednji dan si pa še bolj uničen. A32

Sem mešala z drugimi stimulansi in je blo sam bed, ful mi je srce nabijalo. E7

Lahko ti začne ful preveč srce bit, spoh na 3mmc, pri 4mmcju men osebno, ko sem še čez joint kadil, sem začel kr halucinirat konkretno in niso ble prijetne halucinacije. D30

Seveda pridejo zraven kakšni negativni učinki, sploh če vzameš več, kot si navajen. H22

¹⁶ Pretirano razmišljanje (ang.).

¹⁷ Izpeljanka iz angleške besede *hype*, ki v slovenskem prevodu pomeni vzhičenost.

Med odgovori na vprašanje o negativnih izkušnjah z novimi sintetičnimi drogami sta se pojavila tudi dva odgovora, ki sta opisovala strah pri intervjuvancih/intervjuvankah, da bi ljudje opazili njuno omamo.

Mi pa rata ful bed, če sem kje pred folkom, če zgledam ful oprano. B13

Ko so me ljudje spraševali, na čem sem, me je kr panika zagrabila, ker se mi je zdelo, da vsi vejo in vidijo in si sam še bolj prestrašen. D31

Pri uporabi novih sintetičnih drog so se pri intervjuvancih/intervjuvankah pojavili tudi nekateri fizični negativni učinki, kot so slabost, krči v mišicah, občutek slabosti in vročine ter pekoč občutek ob uživanju. Nekateri od teh so se pojavili že pod vplivom.

Lahko je kaka slabost, pa mišice ti zna zategovat, sploh če so večje doze.

B17

Pa ful peče, ko konzumiraš, vsi katinoni pečejo. C19

Takrat ti je ponavadi slabo, pa lahko ti je ful vroče. H23

Večina teh znakov je nastopila ob streznitvi (utrujenost).

Ko pa dejansko spusti, si pa cist zmatran. A38

Ma pa stimulatívne učinke, kríza je pa, ko te začne popuščat. D14

Fizičnim učinkom so pogosto sledili tudi psihični, kot so občutki krivde, razdraženost, panika, preobčutljivost, zaprtost vase in psihična utrujenost.

Mam velikokrat moralce. B15

Po 3MMCju se pa počutim ful razdražen nasledni dan. C21

To je bil pa pomojem eden izmed najslabših comedownov¹⁸, od tega sem bla čist moralno, moralc, panika, pa guilt. E17

Drugače je pa lahk slabo, si ful razdražljiv, občutljiv na besede in na čustva drugih ljudi. Lahk si tut bolj zaprt vase, pa počutiš se utrujeno. G19

¹⁸ Faza odtegnitve drog, ki vključuje poslabšanje razpoloženja in upad energije, ki se pojavi, ko se psihoaktivna droga, običajno stimulans, odstrani iz krvi v krvnem obtoku (Nahar, Any, Afrin in Laila, 2022).

Negativni učinek, ki se je med odgovori pojavil največkrat, je želja po ponovni uporabi droge in sla, ko učinki le-te popustijo. Vsi odgovori so govorili o drogah v obliki praška, ki se uporabljajo nazalno. Razlog je udeleženec pripisal hitremu prenehanju delovanja droge.

Zdej bom mogla pa še to ful čakati, pa da bom dobila in spet uzela. A39

Grozno, včas čutim potrebo po redosu, če vem, da mam, se bom ful težko uprla. B18

Sploh led in mjavmjav je kriza, ker te hitro spusti in pol bi ga kr še jemal. D18

Ponavadi zelo grozno, ker je itak ogromen craving pri sintetiki. D33

Pa tko nevem, nisem se dober počutila, ful spranost, dost podobno je to kot pri coke-u, da ga pol ful hočeš, res maš filing, da rabiš več. E18

Sploh pri ketaminu, mam včasih kr neko težnjo, da bi si še eno narisal, pol ko začne popušcat. H24

Posebej zanimivi so bili odgovori intervjuvanca, ki ima izkušnjo zasvojenosti od novih sintetičnih drog, saj je izpostavil višanje tolerance na drogo in pojav psihoz ob kontinuirani uporabi.

Pol pa itak, dlje časa uporabljaš, pa ti izjemno hiter gre toleranca gor, že po parih dneh ko uživaš. D25

Veš, da preveč jemlješ, ker jemlješ zato ker moreš in si že mal zasvojen. D29

Pri kaki daljši uporabi pa so kake psihoze prisotne, dost podobne amfetaminski psihozi, psihotična stanja. D32

5. Razprava

5.1. Razlogi za uporabo novih sintetičnih drog

Razlogi za prvi stik z novimi sintetičnimi drogami in posledično njihovo prvo uporabo se med seboj razlikujejo. Večina je za nove sintetične droge slišala od prijateljev/prijateljic, od katerih so jih tudi dobili/dobile. To se je navadno zgodilo na zabavah z elektronsko glasbo, kjer so jih poskusili/poskusile zgolj priložnostno, kar Hunt, Moloney in Evans (2009) pripisujejo iskanju izkušnje skupnih trenutkov in druženja. Kot prvi stik je bilo navedeno tudi socialno omrežje Reddit, kjer so te informacije dostopne širši javnosti.

Do prve uporabe je največkrat prišlo iz radovednosti, kar ugotavljajo tudi drugi raziskovalci/raziskovalke (Barnard idr., 2017; Bonar idr., 2014; Corazza idr., 2014; Kapitány-Fövény idr., 2015; Lauritsen in Rosenberg, 2016; Orsolini idr., 2015; van Amsterdam idr., 2015, Soussan, Andersson in Kjellgren, 2018), ki kot glavne notranje motive za uživanje NSD izpostavljajo radovednost, povečanje užitka, eksperimentiranje in raziskovanje samega sebe. Nekateri/nekatero so izpostavili/izpostavile, da so se za uporabo odločili, ker so bile droge prisotne, sami pa so si le želeli omame.

Rezultati so tako skladni z raziskavo Soussan, Andersson in Kjellgren (2018), ki kot razlog navajajo vključitev posameznika/posameznice v določene kroge oseb, ki jemljejo nove sintetične droge. Intervjuvanci/intervjuvanke so drogo spontano poskusili/poskusile na zabavi ali druženju, ko jim jo je ponudil prijatelj/prijateljica ali znanec/znanka, zaužili/zaužile pa so jo zgolj iz vidika druženja in socializiranja s prijatelji/prijateljicami, kar ugotavljajo tudi Hunt, Moloney in Evans (2009). K samemu uživanju jih je vodila izkušnja, ki jih je zanimala tudi zaradi primerjave z že uveljavljenimi »tradicionalnimi« drogami.

Do podobnih ugotovitev kot sem prišel v svoji raziskavi, prihajajo tudi Soussan, Andersson in Kjellgren (2018). Pri nekaterih intervjuvancih/intervjuvankah je bila želja po omami in sprostitvi glavno vodilo: dva sta poročala o zaužitju, ker sta se

hotela zabavati, ena intervjuvanka pa NSD uživa zaradi občutka, ki ga ob tem doživlja. Soussan, Andersson in Kjellgren (2018) navajajo, da je bila prav želja po občutku »zadetosti« sam po sebi dovolj velik motivacijski faktor, da so poskusili/poskusile novo sintetično drogo.

5.2. Dostopnost novih sintetičnih drog

Glavni razlogi za zlorabo NSD v državah v razvoju predstavljajo lahek dostop, razpoložljivost in cenovna dostopnost (Hasan in Sarker, 2023). Večina intervjuvancev/intervjuvank do novih sintetičnih drog pride preko lokalnih preprodajalcev/preprodajalk, ki jim omenjene droge prodajo. Tudi prijatelji/prijateljice in znanci/znanke, ki so intervjuvancem/intervjuvankam priskrbeli nove sintetične droge, so jih domnevno na neki točki kupili od preprodajalca/preprodajalke ali na spletu.

Za razliko od Werse idr. (2019), ki ugotavljajo, da tretjina mladih nove sintetične droge kupi od prijateljev/prijateljic ali pa jih od njih dobi zastonj, se v moji raziskavi to ne pokaže. Čeprav sem tudi sam zaznal tak način nabave ali pridobitve novih sintetičnih drog, je več intervjuvancev/intervjuvank poročalo o kupovanju drog prav od lokalnih preprodajalcev/preprodajalk, ki pa so bili v raziskavi, ki so jo izvedli Werse idr. (2019) navedeni le v četrtini odgovorov.

Kot razlog za nakup droge prek interneta Pickering in Greenwood (2019) navajata ceno, ki je precej nižja, kot bi bila, če bi drogo kupili preko preprodajalcev/preprodajalk, velik faktor pa tu igra tudi legalnost drog. Med mojimi intervjuvanci/intervjuvankami sta dva/dve navedla/navedli nakup preko interneta in kot razlog za to izpostavila/izpostavili, da sta nove sintetične droge kupila/kupili predvsem zato, ker jih je bilo enostavno in legalno kupiti.

Ker je večina novih sintetičnih drog zaenkrat slabo raziskanih, še niso uvrščene na sezname prepovedanih drog, zaradi česar se lahko nekatere izmed njih legalno kupi na spletu, kjer jih najdemo pod imeni kopalne soli, spojine za raziskovalne namene, osvežilci zraka, gnojila in eksotična kadila, v navodilih za uporabo pa je napisano, da niso namenjene človeški konzumaciji ali da se uporabljajo v raziskovalne

namene. S takšnim poimenovanjem se je mogoče izogniti mednarodnim kontrolam (Čakš Golec, Kržan in Zupanc, 2018)

Cene, o katerih so poročali/poročale, se razlikujejo glede na vrsto droge, nekaj pa jih je poročalo tudi o vplivu znanstva in prijateljevanja s preprodajalci/preprodajalkami. Cene različnih disociativov se na slovenskem trgu gibajo od 10 do 60 € na gram, gram sintetičnega katinona 3MMC pa se lahko kupi za 40 €. Pri sintetičnih kanabinoidih je intervjuvanec poročal o višji ceni v primerjavi s konopljo, ki vsebuje THC, in to pripisal manjši razširjenosti sintetičnih kanabinoidov v primerjavi s klasično konopljo. Derivati LSD-ja in halucinogeni serije 2-C so cenejši od klasičnega LSD, pri čemer je derivate še vedno mogoče kupiti na internetu.

Raziskava iz leta 2017, ki je raziskovala ceno različnih NSD v petih evropskih državah, poroča, da je bila mediana cene NSD produkta 17,43 €, a je pri tem treba upoštevati, da se cene med različnimi drogami lahko močno razlikujejo. Prav tako se cene razlikujejo od države do države (Brunt idr., 2017).

5.3. Okoliščine uporabe NSD

Lokacije, kjer mladi jemljejo nove sintetične droge sem lahko razdelil zasebne prostore in na javna mesta, kjer je bilo v glavnem govora o zabavah z elektronsko glasbo, pri čemer so intervjuvanci/intervjuvanke izpostavili »rave« kulturo. Biolcati in Mancini (2018) opozorita na vrste drog, ki so značilne za kulturo »rejverjev«. V svoji študiji ugotavljata, da uporabniki izbirajo snovi iz iste »družine«, kot so metamfetamini (MDMA in speed) ter psihebelične snovi (ketamin in LSD), in sicer iz specifičnih in kontekstualnih motivov (sprostitve, omama, lajša socializacija in lajšanje negativnih razpoloženj) (prav tam). Kar zadeva zasebne prostore, nove sintetične droge jemljejo doma ali pri prijateljih/prijateljicah, ko potekajo temu namenjena druženja. Nekateri intervjuvanci/intervjuvanke so povedali, da nove sintetične droge jemljejo tako doma kot tudi na javnih mestih.

Tudi Korf s kolegi (2021) ugotavlja, da večina rekreativnih uporabnikov/uporabnic novih sintetičnih drog (83 %), ki so sodelovali v njihovi raziskavi, droge uporablja v nočnem življenju, v nočnih klubih in na zabavah. Prav tako jih skoraj polovica

(44 %) omenjene droge jemlje doma ali pri prijateljih/prijateljicah, kar se ujema z rezultati moje raziskave. Največje število intervjuvancev/intervjuvank je kot mesto uporabe navedlo prav zabave in nočne klube.

Intervjuvanci/intervjuvanke rekreativno uporabljajo nove sintetične droge nekajkrat na leto, kar je skladno z ugotovitvami raziskave, ki so jo izpeljali Deligianni, Corkery, Schifano in Lione (2017) in v kateri je 85 % vseh udeležencev/udeleženek odgovorilo, da nove sintetične droge jemljejo le občasno (manj kot enkrat na mesec), 12 % jih je poročalo o pogosti uporabi (približno enkrat na dva tedna), 3 % pa so govorili o zelo pogosti uporabi (trikrat na teden). Iz navedene raziskave lahko sklepamo, da večina nove sintetične droge jemlje predvsem občasno oziroma rekreativno, kar se sklada tudi z rezultati moje raziskave.

Nekaj intervjuvancev/intervjuvank je izpostavilo tudi pretekle izkušnje, ko so nove sintetične droge jemali veliko bolj pogosto. To so tudi intervjuvanci/intervjuvanke z izkušnjami z odvisnostjo. Kot opozarjata EMCDDA in Europol (2024) številne NSD povzročajo zelo podobne težave kot droge, ki jih posnemajo, vključno s tveganjem za razvoj odvisnosti pri ponavljajoči se uporabi. Zdi se, da so nekatere celo nevarnejše od »tradicionalnih«¹⁹ drog, ki jih posnemajo. Poleg tega se vsa ta tveganja verjetno še povečajo, če se uporabljajo skupaj z drugimi snovmi in alkoholom (prav tam). Pri nekaterih stimulatívni NSD je bilo ugotovljeno tudi višje tveganje za razvoj odvisnosti in posledično odtegnitve (Peacock idr., 2019). Po Abdulrahim in Bowden-Jones (2015) nekatere klubske droge (sem sodijo tudi NSD) dokazano povzročajo odvisnost, nekatere pa so povzročale odtegnitveni sindrom, ki je lahko hud, na primer pri GHB/GBL¹⁹.

Kljub slabi raziskanosti nekaterih novih sintetičnih drog je količina in frekvenca uživanja bistvenega pomena pri nastanku različnih vrst škode (zdravstvene posledice, socialna škoda, družbena škoda itd.). Ko smo se pogovarjali o količinah uporabe, so intervjuvanci/intervjuvanke povedali, da droge v večjih količinah jemljejo doma ali pri prijateljih/prijateljicah, saj preveč intenzivna »zadetost«¹⁹ na

¹⁹ Popularna depresorska droga.

javnem mestu v njih vzbudi neprijetne učinke in strah, da bi drugi ljudje opazili, da so pod vplivom drog. Večje količine jemljejo v glavnem zaradi želje po bolj intenzivnih učinkih zaužite droge. Po navedbah Biolcati in Mancini (2018) je pogostost uporabe nekaterih drog pomembno povezana s posebnimi individualnimi razlogi za uživanje kot drugih. Ugotovili so, da je pogostost uporabe ketamina neposredno povezana z željo po odklopu od rutine ($r = 0,573$; $P < .01$). Uporaba mefedrona je neposredno povezana z nezadovoljstvom s trenutno situacijo, uporaba LSD z željo po odklopu od rutine ($r = 0,382$; $P < .05$) ali nezadovoljstvom s trenutno situacijo ($r = 0,385$; $P < .05$). Tudi pogostost uporabe in želeni učinki med zabavo so bili statistično značilno povezani. Pogostost uporabe MDMA je neposredno povezana z željo po doživljanju alternativnih svetov ($r = 0,346$; $P < .05$), pogostost uporabe ketamina pa je neposredno povezana z željo po vstopu v stanje transa ($r = 0,463$; $P < .01$) in doživljanju alternativnih svetov ($r = 0,472$; $P < .05$). Pogostost uporabe »spida« je neposredno povezana z željami po doživljanju alternativnih svetov ($r = 0,421$; $P < .05$) in harmonije z drugimi ($r = 0,443$; $P < .01$).

5.4. Učinki novih sintetičnih drog

Mladi nove sintetične droge jemljejo zaradi njihovih pozitivnih učinkov. Všeč jim je predvsem, da jih spravijo v drugačno psihofizično stanje, jih na zabavah in druženjih napolnijo z energijo, ter jim pomagajo pri socializaciji. Seveda so različne droge nanje različno učinkujejo. različni.

Tudi Van Hout idr. (2020) izpostavljajo, da se nove sintetične droge po navadi uporablja zaradi splošnega doživljanja užitka in zabave, a imajo različne NSD tudi različne učinke. Novi sintetični halucinogeni se uporabljajo predvsem zaradi raziskovanja samega sebe in spiritualnosti, učinki sintetičnih katinonov višajo raven samozavesti, komunikativnost, empatijo in energičnost, sintetični kanabinoidi pa povzročajo evforijo, kreativnost in sproščenost (prav tam)

Kljub uživanju drog zaradi želje po pozitivnih učinkih, nastopijo tudi negativni, ki se lahko pojavijo neposredno po zaužitju, med ali po prenehanju delovanja. Intervjuvanci/intervjuvanke so imeli izkušnje z izčrpanostjo, s krči v mišicah, z vtisom vročine, pekočim občutkom ob zaužitju, s slabim fizičnim počutjem in

pospešenim bitjem srca, ki je bilo zaznано pri stimulativnih drogah, kot so sintetični katinoni. Med drugimi negativnimi učinki so se pojavljali tudi tisti povezani s prevelikim odmerkom zaužite droge, kar jim je povzročilo slabost.

Uporaba NSD je pogosto povezana z zdravstvenimi težavami. Splošno stranski učinki NSD segajo od epileptičnih napadov do vznemirjenosti, agresije, akutne psihoze in potencialnega razvoja odvisnosti (UNODC, 2024), znani pa so tudi primeri hospitalizacije zaradi hudih zastrupitev (Castaneto, Gorelick, Desrosiers, Hartman, Pirard in Huestis, 2014). Podatki o toksičnosti in rakotvornem potencialu številnih NSD niso na voljo ali so zelo omejeni, informacije o dolgoročnih škodljivih učinkih ali tveganjih pa so večinoma še vedno neznane. Čistost in sestava izdelkov, ki vsebujejo NSD, pogosto nista znani, zaradi česar so uporabniki izpostavljeni visokemu tveganju, kar dokazujejo nujni sprejemi v bolnišnice in smrti, povezane z NSD, ki pogosto vključujejo primere uporabe več drog (UNODC, 2024)

Negativne učinke, ki jih doživljajo intervjuvanci/intervjuvanke, lahko delimo na tiste povezane z škodljivostjo za fizično oz. telesno zdravje in na tiste, ki povzročajo škodo na področju duševnega zdravja. Ne glede na vrsto večina negativnih učinkov, o katerih so poročali intervjuvanci/intervjuvanke, nastopi ob streznitvi. Poleg prej naštetih fizičnih posledic so pripovedovali tudi o utrujenosti in razdraženosti. MacLeod idr. (2016) poročajo o številnih škodljivih telesnih učinkih, ki so se razlikovali glede na vrsto nove sintetične droge. Najpogosteje so se pojavljali nespečnost (20 %), težave s koordinacijo (20 %), povečan srčni utrip (14 %), krči (10 %) in izguba teže (7 %).

Med psihičnimi posledicami so moji intervjuvanci/intervjuvanke izpostavili občutke krivde, razdražljivost, paniko, preobčutljivost, zaprtost vase in moralne dileme. Za razliko od mojih intervjuvancev/intervjuvank, MacLeod idr. (2016) navajajo kot najbolj izpostavljene škode na duševno zdravje tesnobo (25 %), paranojo (12 %) in depresijo (20 %), pri čemer njihovi intervjuvanci/intervjuvanke opozorijo tudi na pozitivne učinke nekaterih novih sintetičnih drog na zmanjšanje simptomov pri težavah v duševnem zdravju, o čemer

pa moji intervjuvanci/intervjuvanke niso govorili. Daleč najpogostejši negativni učinek (kot negativnega so ga opredelili moji intervjuvanci/intervjuvanke sami), o katerem so slednji poročali, je bila želja po ponovi uporabi ob streznitvi.

Večkratna uporaba droge lahko povzroči tako imenovani »*craving*« oziroma hlepenje po drogi, ki lahko vpliva na posameznikovo vedenje (Albery idr., 2018), in željo po njenem ponovnem zaužitju. V raziskavi je eden izmed intervjuvancev kot negativen učinek kontinuirane uporabe izpostavil hiter dvig tolerance na drogo, možnosti za razvoj zasvojenosti in psihotična stanja. Lastno izkušnjo z odvisnostjo od 3MMC je opisal kot veliko krizo.

Dolgotrajna uporaba sintetičnih katinonov izčrpa dopaminski in serotoninški sistem v možganih. Živčne celice postanejo manj občutljive na drogo, zaradi česar postanejo odporne na lastne signalne molekule možganov. Kontinuirana uporaba dvigne toleranco, kar pomeni, da uživalec droge potrebuje vedno večji odmerek, da bi dosegel želeni učinek, kar lahko vodi v zasvojenost (Vari, Pichini, Giorgetti in Busardo, 2019).

6. Omejitve in kritična analiza uporabljene metodologije

Ugotovitev moje raziskave ni mogoče posplošiti na celotno populacijo oseb z izkušnjo rekreativne uporabe novih sintetičnih drog, saj je vzorec premajhen, prav tako pa zaradi neslučajnostnega vzorca vse osebe niso imele enakih možnosti, da bi bile izbrane za pogovor. Z drugačnim vzorčenjem in zadostnim številom zajetih enot bi lahko dobil drugačne informacije o trendih uporabe novih sintetičnih drog med mladimi.

Ena izmed omejitev metodologije je bila, da intervjuvancev/intervjuvank nisem spraševal po starosti, zaradi česar sem imel v nadaljevanju težave pri opredeljevanju populacije.

Naslednja omejitev je nastala, ker sem skoraj polovico intervjuvancev/intervjuvank pridobil s pomočjo metode snežne kepe, kar pomeni, da so se intervjuvanci/intervjuvanke med seboj poznali in posledično govorili o podobnih trendih uporabe, kar ne pomeni nujno, da je tak način uporabe tudi najpogostejši.

Prav tako bi lahko z večjim vzorcem dobil še bolj raznolike rezultate, a sem zaradi občutljivosti teme pridobil manj intervjuvancev/intervjuvank, kot bi si jih želel.

V vprašalnik bi lahko dodal, poleg starosti, tudi druge demografske značilnosti in tako dobil možnost večje primerjave in iskanja razlik med skupinami po spolu, izobrazbi oziroma statusu, kraju bivanja in starosti.

V vprašalnik bi lahko dodal tudi vprašanja o splošnih resnicah in tako dobil dodatne podatke, za razširitev smernic združenja DrogArt.

Glede načina zbiranja podatkov, bi se lahko udeležil tudi katere od zabav z elektronsko glasbo in na ta način stopil v stik s potencialnimi uporabniki/uporabnicami NSD.

7. Sklepi

Navajam naslednje sklepe:

Razlogi za prvi stik z novimi sintetičnimi drogami so različni. Nekateri so za nove sintetične droge slišali od prijateljev/prijateljic in znancev/znank, nekateri pa prek interneta. Prva uporaba pri mladostnikih/mladostnicah nastane iz radovednosti, kakšne učinke imajo nove sintetične droge, pri nekaterih pa je do začetnega uživanja prišlo, ker so si na zabavi želeli občutka omamljenosti in posledične sprostivne. Ob takšnih priložnostih je drogo mladostniku/mladostnici ponudil prijatelj/prijateljica ali znanec/znanka na zabavi. Družba je navadno glavni razlog, da mladostnik/mladostnica poskusi novo sintetično drogo.

Mladostniki/mladostnice do novih sintetičnih drog pridejo prek preprodajalcev/preprodajalk, za to namenjenih internetnih strani ali pa jo dobijo pri katerem od prijateljev/prijateljic na zabavi.

Glavna razlika med nabavo »tradicionalnih drog« in novih sintetičnih drog je kupovanje na spletu, saj jih je veliko število še legalnih in dostopnih na internetu. Drugi razlog, zaradi katerega se uporabniki/uporabnice odločajo za nabavo prek spleta, je nižja cena drog v primerjavi s tisto, ki jo postavijo preprodajalci/preprodajalke.

Kar se tiče rekreativne uporabe, mladostniki/mladostnice nove sintetične droge v večini jemljejo na zabavah v klubih z elektronsko glasbo in na festivalih. V zasebnih prostorih nove sintetične droge največkrat jemljejo s prijatelji/prijateljicami, redko pa sami doma.

Nove sintetične droge jemljejo predvsem rekreativno, kar v tem primeru pomeni nekajkrat letno. Nekateri izmed njih so poročali o izkušnji z odvisnostjo, s katero so se zaradi uporabe novih sintetičnih drog spopadali v preteklosti, ko so poročali tudi o vsakodnevni uporabi.

Nove sintetične droge mladostniki/mladostnice jemljejo zaradi pozitivnih učinkov, saj jim je vseč drugačno psihofizično stanje, ter ker jim te na zabavah pomagajo pri socializaciji in sprostitvi.

Negativni fizični učinki so se nanašali predvsem na prevelike odmerke – govorili so o slabosti in pospešenem bitju srca pri stimulativnih drogah –, pri negativnih psihičnih učinkih pa je bilo govora predvsem o močnem »*cravingu*« oz. želji po ponovni uporabi droge. Ta je nevarna predvsem zato, ker lahko ob kontinuirani uporabi novih sintetičnih drog pride do dviga tolerance, posameznik/posameznica pa za željeno stanje porabi vedno večjo količino določene droge. Takšno vedenje lahko vodi v prekomerno uporabo in odvisnost od novih sintetičnih drog.

8. Predlogi

V izogib negativnim učinkom in posledicam novih sintetičnih drog, ki so jih intervjuvanci/intervjuvanke navedli, se mi zdi najbolj smiselno omeniti zmanjševanje škode. Tu bi izpostavil združenje DrogArt, ki se, kot sem omenil že v teoretičnem delu, ukvarja z omenjeno tematiko na področju mladih. Ko sem z njimi stopil v stik pri iskanju intervjuvancev/intervjuvank, sem se dogovoril, da jim ob zaključku raziskave pošljem svoje ugotovitve. Nekaj je o zmanjševanju škode na področju NSD na njihovi spletni strani že napisanega, s pomočjo mojih ugotovitev pa bi lahko svoje smernice še dopolnili in na takšen način še dodatno pomagali uporabnikom, ki rekreativno jemljejo nove sintetične droge.

Predlagam tudi vzpostavitev slovenskega foruma po zgledu r/drugs, ki se nahaja na socialnem omrežju Reddit, kjer bi lahko uporabniki med sabo delili izkušnje o različnih novih sintetičnih drogah iz prve roke, saj je večina učinkov nekaterih še neznanih, določene informacije o posameznih drogah pa so omejene le na pričevanja ostalih uživalcev novih sintetičnih drog.

Kar se tiče socialnih delavcev/delavk, ki v svojem poklicu delajo z ljudmi, ki jemljejo droge, predlagam izobraževanja o novih sintetičnih drogah, kar bi jim pomagalo bolje razumeti njihove uporabnike/uporabnice. Predlagam tudi več terenskega in uličnega dela v javnih prostorih, kjer se uporabniki/uporabnice NSD zadržujejo.

Glede nadaljnjega raziskovanja o tematiki predlagam še več raziskav, ki se osredotočajo na osebne izkušnje ljudi, ki jemljejo nove sintetične droge, saj jih je v Sloveniji izvedenih zelo malo, z literature in moje raziskave pa se pokaže potreba po tem. Na takšen način lahko še lažje prepoznavamo potrebe ljudi, ki jemljejo nove sintetične droge, in tako delamo na preventivi in preprečevanju škode.

9. Uporabljena literatura

Abdulrahim, D., Bowden-Jones, O. (2015). *Guidance on the clinical management of acute and chronic harms of club drugs and novel psychoactive substances*. London: Novel Psychoactive Treatment. UK Network (NEPTUNE)..

Albery, I. P., Moss, A. C., Davidson, N., Mba, S., Blaszkowski, U., & Marchant, A. P. (2018). Selective attentional bias for novel psychoactive substance (NPS) and expectancy-related stimuli among nonproblematic NPS users and never NPS users. *Journal of Substance Use*, 23(4), 422-428.

Bagar, T., (2020). *Konoplja v medicini*. Ljubljana: ICANNA.

Barnard M, Russell C, McKeganey N, et al. (2017) The highs and lows of NPS/“legal high” use: qualitative views from a UK online survey. *Drugs Educ Prevent Policy* 24: 96–102.

Baumeister, D., Tojo, L. M., & Tracy, D. K. (2015). Legal highs: staying on top of the flood of novel psychoactive substances. *Therapeutic advances in psychopharmacology*, 5(2), 97-132.

Biolcati, Roberta & Mancini, Giacomo. (2018). Club Drugs and Rave Parties: A Pilot Study on Synthetic Drug Consumption Styles in a Sample of Young Italian Ravers. *The Open Public Health Journal*. 11. 474-484. 10.2174/1874944501811010474.

Bonar E.E., Ashrafioun, L., & Ilgen M.A. (2014) Synthetic cannabinoid use among patients in residential substance use disorder treatment: prevalence, motives, and correlates. *Drug Alcohol Depend* 143:268–271.

Brunt, T. M., Atkinson, A. M., Nefau, T., Martinez, M., Lahaie, E., Malzcewski, A., ... & Brandt, S. D. (2017). Online test purchased new psychoactive substances in 5 different European countries: A snapshot study of chemical composition and price. *International Journal of Drug Policy*, 44, 105-114.

Campbell, A., O'Neill, N., & Higgins, K. (2017). Health and Social Care workers' perceptions of NPS use in Northern Ireland. *The International journal on drug*

policy, 40, 93–101. Pridobljeno 6.6.2024 s
<https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2016.11.003>

Castaneto, M. S., Gorelick, D. A., Desrosiers, N. A., Hartman, R. L., Pirard, S., & Huestis, M. A. (2014). Synthetic cannabinoids: epidemiology, pharmacodynamics, and clinical implications. *Drug and alcohol dependence*, 144, 12–41. Pridobljeno 19.7.2024 s <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2014.08.005>

Ciccarone, D., & Shoptaw, S. (2022). Understanding stimulant use and use disorders in a new era. *Medical Clinics*, 106(1), 81-97.

Corazza O, Simonato P, Corkery J, et al. (2014) “Legal highs”: safe and legal “heavens”? A study on the diffusion, knowledge and risk awareness of novel psychoactive drugs among students in the UK. *Riv Psichiatr* 49: 89–94.

Čakš Golec. T., Kržan, M., Zupanc, T. (2018). Nove psihoaktivne snovi – dizajnerske droge. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 3, 206–214

De Vry, J., & Jentsch, K. R. (2004). Discriminative stimulus effects of the structurally novel cannabinoid CB1/CB2 receptor partial agonist BAY 59-3074 in the rat. *European journal of pharmacology*, 505(1-3), 127–133. Pridobljeno 15.7. s <https://doi.org/10.1016/j.ejphar.2004.10.012>

Dekleva, B. (1999). Rekreativna uporaba drog. *Socialno delo*, 38 (4-6), 281-286

Deligianni, E., Corkery, J. M., Schifano, F., & Lione, L. A. (2017). An international survey on the awareness, use, preference, and health perception of novel psychoactive substances (NPS). *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 32(3), e2581.

DrogArt (b.d.). Pridobljeno 18.7.2024 s <https://www.drogart.org/>

EMCDDA. (2017). *Synthetic cannabinoids in Europe (Perspectives on drugs)* Pridobljeno 17.6.2024 s https://www.euda.europa.eu/publications/pods/synthetic-cannabinoids_en

EMCDDA. (2018). *Two new synthetic opioids to be placed under control across the EU*. Pridobljeno 10.7.2024 s <https://www.euda.europa.eu/news/2018/6/council->

implementing-decision-to-control-cyclopropylfentanyl-and-methoxyacetylfentanyl_en

EMCDDA. (2023). *Launch event: European Drug Report 2023*. Pridobljeno 19.7.2024 s https://www.emcdda.europa.eu/event/2023/06/launch-event-european-drug-report-2023_en

EMCDDA. (2024). *EU Drug Market: New psychoactive substances — Introduction*. Pridobljeno 19.7.2024 s https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/new-psychoactive-substances/introduction_en

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol (2024), *EU Drug Market: New psychoactive substances — In-depth analysis*. Pridobljeno 19.7.2024 s <https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/new-psychoact...>

EUDA. (2021). *Nove psihoaktivne snovi: zdravstveni in družbeni odzivi*. Pridobljeno 19.7.2024 s https://www.euda.europa.eu/sites/default/files/pdf/14148_sl.pdf?890863

Flaker, V. (1999). Družbene okoliščine uživanja drog. *Teorija in praksa* 36(5): 809–819.

Fojan, D. (2005). Zmanjševanje škode na področju drog Harm reduction in the field of drug use. *Socialna pedagogika*, 9(2), 177-192.

Hasan, M., & Sarker, S. A. (2023). New Psychoactive Substances: A Potential Threat to Developing Countries. *Addiction & health*, 15(2), 136–143. Pridobljeno 19.7.2024 s <https://doi.org/10.34172/ahj.2023.1411>

Hope, V., Underwood, M., Mulrooney, K., Mazanov, J., van de Ven, K., & McVeigh, J. (2021). Human enhancement drugs: emerging issues and responses. *International Journal of Drug Policy*, 95. ISSN 0955-3959

Hunt G, Moloney M and Evans K (2009) Epidemiology meets cultural studies: studying and understanding youth cultures, clubs and drugs. *Addict Res Theory* 17: 601–621.

Jansen, K. L. R. (2000). A Review of the Nonmedical Use of Ketamine: Use, Users and Consequences. *Journal of Psychoactive Drugs*, 32(4), 419–433. Pridobljeno 19.7. 2024 s <https://doi.org/10.1080/02791072.2000.10400244>

Kapitány-Fövény M, Mervó B, Corazza O, et al. (2015) Enhancing sexual desire and experience: an investigation of the sexual correlates of gamma-hydroxybutyrate (GHB) use. *Hum Psychopharmacol* 30:276–284.

Korf, D., Benschop, A., Werse, B., Kamphausen, G., Felvinczi, K., Dąbrowska, K., ... & Van Hout, M. C. (2021). How and where to find NPS users: a comparison of methods in a cross-national survey among three groups of current users of new psychoactive substances in Europe. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19, 873-890.

Kozole, T. (2023). *Zloraba različnih psihoaktivnih snovi med študenti slovenskih univerz, pred in med pandemijo SARS-CoV-2* (Magistrsko delo). Pridobljeno s Repozitorij Univerze v Ljubljani. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=150943>

Kuczyńska, K., Grzonkowski, P., Kacprzak, Ł., & Zawilska, J. B. (2018). Abuse of fentanyl: An emerging problem to face. *Forensic science international*, 289, 207–214. Pridobljeno 10.2.2024 s <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2018.05.042>

Kurcevič, E., & Lines, R. (2020). New psychoactive substances in Eurasia: a qualitative study of people who use drugs and harm reduction services in six countries. *Harm Reduction Journal*, 17, 1-13.

Lauritsen KJ and Rosenberg H (2016) Comparison of outcome expectancies for synthetic cannabinoids and botanical marijuana. *Am J Drug Alcohol Abuse* 42: 377–384.

MacLeod, K., Pickering, L., Gannon, M., Greenwood, S., Liddell, D., Smith, A., Johnstone, L., Burton, G. (2016). *Understanding the patterns of use, motives, and harms of new psychoactive substances in Scotland*. Glasgow: Scottish Drugs Forum and Glasgow University.

Martinotti, G., Lupi, M., Carlucci, L., Cinosi, E., Santacroce, R., Acciavatti, T., ..., & Di Giannantonio, M. (2015). Novel psychoactive substances: use and knowledge among adolescents and young adults in urban and rural areas. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 30(4), 295-301. Pridobljeno 19.7.2024 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8999>

Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo

Mills, B., Yepes, A., & Nugent, K. (2015). Synthetic Cannabinoids. *The American journal of the medical sciences*, 350(1), 59–62. Pridobljeno 13.2. 2024 s <https://doi.org/10.1097/MAJ.0000000000000466>

Móró, L. (2014). *Harm reduction of novel psychoactive substance use*. Turku: University of Turku

Nahar, S., Any, O. H., Afrin, M., & Laila, R. (2022). Understanding of Drug Addiction Drug Abuse and Popular Drug Slang: A Narrative Review. *Journal of National Institute of Neurosciences Bangladesh*, 8(1), 84-89.

NIDA. (2016). *Synthetic Cannabinoids*. Pridobljeno 3.6.2024 s <https://nida.nih.gov/research-topics/synthetic-cannabinoids>

NIDA. (2022). *Harm Reduction*. Pridobljeno 20.7.2024 s <https://nida.nih.gov/research-topics/harm-reduction>

NIDA. (2024a). *Psychedelic and Dissociative Drugs*. Pridobljeno 5.7.2024 s <https://nida.nih.gov/research-topics/psychedelic-dissociative-drugs>

NIDA. (2024b). *Synthetic Cathinones ("Bath Salts")*. Pridobljeno 3.6.2024 s <https://nida.nih.gov/research-topics/synthetic-cathinones-bath-salts>

NIJZ. (2022) *Mefedron*. Pridobljeno 10.7.2024 s <https://nijz.si/zivljenjski-slog/prepovedane-droge/mefedron>

NIJZ. (2023). *Najpogostejše nove psihoaktivne snovi v Sloveniji*. Pridobljeno 15.7.2024 s <https://nijz.si/zivljenjski-slog/prepovedane-droge/najpogostejse-nove-psihoaktivne-snovi-v-sloveniji/>

- Orsolini L, Papanti D, Corkery J, et al. (2017) An insight into the deep web; why it matters for addiction psychiatry? *Hum Psychopharmacol* 32: e2573.
- Peacock, A., Bruno, R., Gisev N., Degenhardt, L., Hall, W., Sedefov, R., White, J., Thomas, K.V., Farrell, M., Griffiths, P. (2019). New psychoactive substances: challenges for drug surveillance, control, and public health responses. *Lancet*, 394 (10209), str. 1668-1684.
- Pickering, L., & Greenwood, S. (2019). New for who?: novelty and continuity in drug-related practices of people who use new psychoactive substances. *Contemporary Drug Problems*, 46(4), 323-344.
- Rode, N., Rihter, L., Grebenc, V., Šabić, A., Žiberna, T. R., & Kvaternik, I. (2009). Problematika drog v očeh diplomantk in diplomantov fakultete za socialno delo. *Socialno Delo*, 48.
- Sande, M. (2004). *Uporaba drog v družbi tveganj: Vpliv varovalnih dejavnikov in dejavnikov tveganja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Sande, M. (2016). *Characteristics of the use of 3-MMC and other new psychoactive drugs in Slovenia, and the perceived problems experienced by users*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- Sande, M., Paš, M., Šabić, S., Nahtigal, K. (2018). *Uporaba novih psihoaktivnih snovi v Sloveniji*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška Fakulteta
- Schifano, F., Papanti, D.G., Orsolini, L., & Corkery, J.M. (2016). *Novel Psychoactive Substances: the pharmacology of stimulants and hallucinogens*, Expert Review of Clinical Pharmacology
- Soares, J., Costa, V. M., Bastos, M. L., Carvalho, F., & Capela, J. P. (2021). An updated review on synthetic cathinones. *Archives of toxicology*, 95(9), 2895–2940. Pridobljeno 13.2.2024 s <https://doi.org/10.1007/s00204-021-03083-3>
- Soussan, C., Andersson, M., & Kjellgren, A. (2018). The diverse reasons for using Novel Psychoactive Substances-A qualitative study of the users' own perspectives. *International Journal of Drug Policy*, 52, 71-78.

Statistični urad Republike Slovenije. (2020). *Od 1991 se je delež mladih zmanjšal z 22,5 % na 14,7 %*. Pridobljeno 18.7.2024 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9743>

Stigma. (2024). *V Ljubljani zaznan lažni mefedron*. Pridobljeno 14.7.2024 s <https://drustvo-stigma.si/v-ljubljani-zaznani-lazni-mefedron/>

Stefanoski, P. (1996). Socialno delo, ki akceptira uživanje drog. *Socialno delo*, letnik 35, številka 4

Šabić, A. (2016). *Življenjski stil mladih v družbi tveganja* (Doktorsko delo). Pridobljeno 28.6.2024 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/1624>

Tracy, D. K., Wood, D. M., & Baumeister, D. (2017). Novel psychoactive substances: types, mechanisms of action, and effects. *Bmj*, 356.

UNODC, (2017). *World drug report 2017*. Pridobljeno 15.7.2024 s <https://www.unodc.org/wdr2017/index.html>

UNODC, (2024). *World drug report 2024*. Pridobljeno 15.7.2024 s <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2024.html>

Uradni list evropske unije. (2010). *SKLEP SVETA z dne 2. decembra 2010 o uvedbi nadzornih ukrepov za 4-metilmetkatinon (mefedron)*. Pridobljeno 17.7.2024 s <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:322:0044:0045:sl:PDF>

Van Amsterdam JG, Nabben T, Keiman D, et al. (2015) Exploring the attractiveness of new psychoactive substances (NPS) among experienced drug users. *J Psychoactive Drugs* 47: 177–181.

Van der Gouwe, D., Darragh, L., Rigoni, R., & Schiffer, K. New drug trends: Insights from focus group discussions. *IPCD*. Pridobljeno 19.7.2024 s <https://idpc.net/publications/2024/04/new-drug-trends-insights-from-focus-group-discussions>

Van Hout, M. C., Benschop, A., Bujalski, M., Dąbrowska, K., Demetrovics, Z., Felvinczi, K., Hearne, E., Henriques, S., Kaló, Z., Kamphausen, G., Korf, D., Silva,

J. P., Wieczorek, Ł., & Werse, B. (2018). Health and Social Problems Associated with Recent Novel Psychoactive Substance (NPS) Use Amongst Marginalised, Nightlife and Online Users in Six European Countries. *International journal of mental health and addiction*, 16(2), 480–495. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9824-1>

Vari, M. R., Pichini, S., Giorgetti, R., & Busardò, F. P. (2019). New psychoactive substances—synthetic stimulants. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Forensic Science*, 1(2), e1197.

Werse, B., Benschop, A., Kamphausen, G., van Hout, M.-C., Henriques, S., Silva, J. P., Dąbrowska, K., Wieczorek, Ł., Bujalski, M., Felvinczi, K., & Korf, D. (2019). Sharing, group-buying, social supply, offline and online dealers: How users in a sample from six European countries procure new psychoactive substances (NPS). *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17(5), 1237–1251. Pridobljeno 25.6.2024 s <https://doi.org/10.1007/s11469-018-0043-1>

10. Priloge

10.1. PRILOGA 1, Smernice za intervju

1. Zakaj se uporabniki odločajo za rekreativno uporabo novih sintetičnih drog?

Kakšne izkušnje imaš z uporabo NSD?

Kako si prišel v stik z NSD?

Katere sintetične droge uporabljaš?

Zakaj prav te?

Kako pogosto uporabljaš NSD?

2. Kje mladi dobijo nove sintetične droge?

Kako prideš do NSD?

V kakšnih količinah nabavljaš NSD?

Kakšna je cena NSD?

3. Ob kakšnih priložnostih mladi jemljejo NSD?

V kakšnih okoliščinah jemlješ NSD?

Zakaj ravno takrat?

V kakšnih količinah zaužiješ NSD ob takšnih priložnostih?

4. Kakšni so učinki novih sintetičnih drog?

Kako se počutiš pod vplivom NSD?

Ali so občutki vselej pozitivni?

Kako se počutiš, ko zadetost od NSD popusti?

10.2. PRILOGA 2, Odprto in osno kodiranje

INTERVJU A

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
A1	Prvič sem jih dobila pri prijateljih	Prva stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
A2	Kadar smo se družili sem naredila kako lajno, pa mi je blo ful všeč	Uporaba NSD ob druženju	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A3	Pol sem pa še fanta prepričala, da mi je zrihtal	Substanca pridobljena preko partnerja	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopno st NSD
A4	Pol se mi je dejansko mal razvilo, da sem to jemala vsak vikend in nisem šla domov, če nisem tega zraven vzela	Uporaba NSD vsak vikend	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščin e uporabe NSD
A5	Ja te, DMXE	Uporaba DMXE	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
A6	pa 2CB, zdej pa nevem, a je še kaj	Uporaba 2-CB-ja	NSD psihadeliki	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
A7	aja DCK, DCK	Uporaba DCK	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
A8	Ja, DMXE je bil prva neka taka droga, ki ni bla speed, al pa coke, kar sem prej sam parkrat probala	Uporaba DMXE	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
A9	mi je dejansko	Sprememba v duhovnem stanju	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD

	dal nek tak flowy feeling in me je ubistvu bolj to pritegnalo, ker je bil tak disociativ, pa ker mi je dejansko tut spremenil stanje tut tak, duhovno				
A10	to si pa v dejansko nekem drugem stanju, kjer ne rabim razmišljati	Stanje, kjer ni potrebno razmišljati	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
A11	V lanskem letu sem jih še vsakodneвно, sam bila kar odvisna od tega, pol sem pa par mescev čistila	Vsakodnevna uporaba	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščin e uporabe NSD
A12	2CB sem pa jeseni začela jemati občasno, na kake dva do tri tedne	Uporaba na 2 do 3 tedne	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščin e uporabe NSD
A13	Ja, fant je mel te znance, ki so se mal bolj mel dostopa do teh ljudi, pa tut na rejvih pa to, mal večja mreža	Substanca pridobljena preko znancev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
A14	Pol sem pa še od kolega, ki	Substanca pridobljena	Pridobitev NSD preko	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD

	pozna kolega, ki pozna kolega	preko znancev	fizične osebe		
A15	Zdej DMXE sma si na zalogo, ker ga je težko dobit tle, pa sma ga mela skor za eno leto	Kupovanje na zalogo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
A16	2CB pa sam za eno al pa dve uporabi dejansko	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
A17	Nevem če bi lahko rekla visoka al pa nizka, 2CB cca. 5e na tabletko	Cena 2-CB-ja	Cena NSD psihadelikov	Cena NSD	Dostopnost NSD
A18	DMXE je pa kr drag, 60 za en gram, tam nekje	Cena DMXE	Cena NSD disociativ	Cena NSD	Dostopnost NSD
A19	DCK je bil pa cenejši od ketamina, ketamin je cca 40, tist je blo pa mnde dost bližje speedu, med 10-30 na gram	Cena DCK	Cena NSD disociativ	Cena NSD	Dostopnost NSD
A20	Takrat ko se dosti družim, pri kolegu doma, ker blizu živimo	Uporaba NSD ob druženju	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
A21	s fantom sva šla na kak rave, ampak ne glih ful pogosto, pol sem že tut na kake	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD

	druge stvari, npr v klubu, ampak to je bilo dost redko				
A22	sem pa pol vsakodnevn o dost časa doma, dejansko mi je bila priložnost, da mam cajt	Vsakodnev na uporaba	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščin e uporabe NSD
A23	pol pa tut če nisem mela cajta, sem bla še tut na faksu, če ni bilo kej ful pomembne ga	Uporaba NSD v šoli	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A24	zdej pa ubistvu bolj priložnostn o, če mam večer fraj in naslednje jutro, ni mi pa več da bi zuni jemala	Uporaba NSD v prostem času	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A25	ko sem šla ven, sem celo mal manj, ko nimaš neki nadzora, meje včasih blo potem mal preveč	Uporaba v manjših količinah izven domačega okolja	Uporaba NSD v manjših količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A26	vedno sem iskala in chasala to, da nisi sam mal zadet, ampak maš ful trip, torej visoke doze	Preferiranje uporabe v večjih količinah	Uporaba NSD v večjih količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A27	torej se mi zdi, da če vzamem	Uporaba v velikih količinah za	Uporaba NSD v	Količina zaužitih NSD	Okoliščin e uporabe NSD

	manjšo dozo, je kot da stran vržem	intenzivne učinke	večjih količinah		
A28	2CB pa isto, čim večje doze, da so bolj intenzivni učinki, da mam kmalu vizualne učinke, da sem čist drugje, da res more bit trip	Uporaba v velikih količinah za intenzivne učinke	Uporaba NSD v večjih količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščin e uporabe NSD
A29	Ja. DCK mi je bil ful fajn, ker je bil dost podoben ketaminu, res te da ven iz sebe, je kot da bi sebe gledal v tretji osebi, vse je ful lažje	Ugodje zaradi disociativnih učinkov	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
A30	DMXE je pa bil ful fajni, ker je mel mal več vizualnih efektov	Ugodje zaradi vizualnih efektov	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
A31	se je cel prostor spremenil, sem bla na hodniku, mislila pa sem, da sem v neki jami. To je bla sicer mal vlka doza	Nezmožnos t dojemanja prostora	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
A32	Sem tudi mal overdosala in mislila, da	Slabo počutje zaradi	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD

	sem hodla zuni s kolegi, ubistvu sem sam eno uro sedela na kavču, mela sem pa cel zrežiran večer v glavi	prevelikega odmerka			
A33	Ko sem se pa mal navadla, je blo pa comforting	Udobje ob uporabi substance	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
A34	Sem bla pa živčna, če bo od drugačnih tabletk isti efekt	Živčnost, da efekt ne bo enak pri drugi tabletki	Pozitivni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
A35	je pa čist odvisno kaka sem mentalno in grem še bolj živčna, če mam kake take stvari	Vpliv mentalnega stanja na izkušnjo z NSD	Vpliv mentalnega zdravja	Negativni učinki	Učinki NSD
A36	razen takrat parkrat, ko je bla mal prevlka doza, ker pa pač, že takrat se fizično slabo počutiš, naslednji dan si pa še bolj uničen	Slabo počutje zaradi prevelikega odmerka	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
A37	Ko popušča, kar mal žalostna postanem, kr mal depresivno, ker ne bo več v valovih gor prihajalo,	Žalost ob popuščanju substance	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD

	ampak bo vedno manj				
A38	Ko pa dejansko spusti, si pa cist zmatran	Utrujenost ob streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
A39	zdej bom mogla pa še to ful čakat, pa da bom dobla in spet uzela	Želja po ponovni uporabi substance	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

INTERVJU B

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
B1	Partiji, pa družba, zaradi junkie družbe	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
B2	Sama sem bla firbec, so ponujal, ampak sem sama hotla probat, tk da sem bolj al manj prostovoljno	Uporaba zaradi radovednosti	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
B3	Recimo, da sem že mal ven iz tega, tak da na partijih	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
B4	prej sem pa recimo v obdobju dveh let vsakodnevno jemala	Vsakodnevna uporaba	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD

B5	Zdej je dejansko rekreativna uporaba, 1 do 3x na mesec	Uporaba enkrat do trikrat na mesec	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD
B6	Od dilerjev	Droga pridobljena preko preprodajalcev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
B7	Za sproti, bog ne daj, da bi si zaloge delala, se predober poznam	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
B8	Odvisno, kolk si si dober z dilerjem	Vpliv prijateljskih vezi s preprodajalcem na ceno NSD	Vpliv na ceno NSD	Cena NSD	Dostopnost NSD
B9	Na obali je definitivno dražje	Višja cena NSD na obali	Vpliv na ceno NSD	Cena NSD	Dostopnost NSD
B10	Na partijih, al pa doma, če se odločimo	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
B11	Včas nam je dolgcajt, pa si rečemo, da se bomo drogirali, ni posebnega razloga	Uporaba iz dolgčasa	Dolgčas	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
B12	Doma definitivno več, zuni si	Uporaba v manjših količinah izven	Uporaba NSD v	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD

	ne upam, da nisem tam cela zategnjena	domačega okolja	manjših količinah		
B13	mi pa rata ful bed, če sem kje pred folkom, če zgledam ful oprano	Strah, da bi ljedje opazili tvojo omama	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
B14	Itak, da niso vedno pozitivni, bi blo preveč fajn, sploh pol, ko me začne spuščat	Negativni učinki ob spuščanju	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
B15	Mam velikokrat moralce.	Moralne dileme ob streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
B16	Lahk se ti pa tut zgodi, da te vmes na bed vrže	Slabo počutje pod vplivom	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
B17	Lahko je kaka slabost, pa mišice ti zna zategovat, sploh če so večje doze	Slabost in zategovanje mišic	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
B18	Grozno, včas čutim potrebo po redosu, če vem, da mam, se	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

	bom ful teško uprla				
--	------------------------	--	--	--	--

INTERVJU C

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
C1	r/drugs reddit, al pa še kje drugje na internetu	Prvi stik z NSD preko interneta	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
C2	aja etizolam, hotu sem probat, pol sem pa vidu, da ne spadam pod tisto vrsto ljudi, ki jim to paše	Uporaba etizolama	NSD depresorji	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
C3	Ampak sem pol naročil, ker sem vidu, da se lahk na surface webu to naroča	Nakup preko interneta zaradi legalnosti	Pridobitev NSD preko interneta	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
C4	Ja, legalen je za eksperimentaln e namene, na paketku pa piše, not for human consumption	Nakup preko interneta zaradi legalnosti	Pridobitev NSD preko interneta	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
C5	4FMA, to je sintetični ketamin	Uporaba 4FMA	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
C6	pa 3MMC, aja pa 4MMC	Uporaba 3MMC in 4MMC	Sintetični katinoni	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
C7	pa še 2CB	Uporaba 2- CB-ja	NSD psihadeliki	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
C8	Ko sem researchu o vsaki prej, so se mi zdele	Raziskovanje o drogah pred prvo uporabo	Raziskovanj e učinkov drog	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD

	take, ko bi men pasale				
C9	Ne ful velikrat, parkrat na leto	Uporaba nekajkrat letno	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD
C10	3MMC sem od pravga dilerja dobu, pa 2CB	Droga pridobljena preko preprodajalce v	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
C11	ostalo pa prek interneta	Droga pridobljena preko interneta	Pridobitev NSD preko interneta	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
C12	Kupim za 1x, 2x, nikol ne delam zaloge. Tabse nabavim do 5, razen etizolam do 10. Kar je pa v prašku, pa do 1g	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
C13	Nevem, nikol ni čez 40€, nič ni blo več nikol	Cena 3MMC	Cena sintetičnih katinonov	Cena NSD	Dostopnost NSD
C14	Sam doma nikol ne, ko se gre nekam	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
C15	Ne počutim se, ko sem sam doma, da se morem neki drogirat z harder drugs kot travo doma, še pijem ne sam	Uporaba NSD izključno izven domačega okolja	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD

C16	Večina je takih drog za party setting	Primernost drog za zabave	Droge primerne za zabave	Razlogi za uporabo NSD	Okoliščine uporabe NSD
C17	če bi kaj prvič probal, bi blo fajn met nekoga zraven	Uporaba v varnem okolju ob prvi uporabi	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
C18	Nazadnje sem 3MMCja 300-400mg, kar je sicer ful velik, ponavadi ga manj, tom okrog 250	Uporaba v velikih količinah za intenzivne učinke	Uporaba NSD v večjih količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
C19	4MMC me je naredu sam mal čudno treznega, pa ful peče, ko konzumiraš, vsi katinoni pečejo	Pekoč občutek v nosu po nazalni uporabi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
C20	1P-LSD je zelo podobno kot LSD, kot bi se mogu na LSDju počutit, pač fajn se počutim, nisem mel pa še neke ful slabe izkušnje, zmeri je blo uredu. Nikol pa nisem šel v neke ful visoke doze	Podobnost med NSD in "klasičnimi" drogami	Primerjava NSD in "klasičnih" drog	Primerjava	Učinki NSD
C21	po 3MMCju se pa počutim ful	Razdraženost v naslednjem dnevu	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

	razdražen nasledni dan				
C22	Osebnostno jemljem redose glede na čas, kolker še vem, da bom tam, ni tolk na popuščanje, ampak razdelim, glede na to, kolk dolgo bom še tam	Količina uporabe glede na čas preživet na zabavi	Uporaba NSD glede na dolžino zabave	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD

INTERVJU D

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
D1	V srednji šoli smo jemali spid in kokain in potem je ena sošolka mela led in se mi je zdelo zanimivo	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
D2	Pol pa sprobaš in smo začeli to med poukom konstantno in med odmori hodit na wc in smo šmeril	Uporaba NSD v šoli	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
D3	pol se je to razvilo, da smo cele dneve to šmeril, pol smo nakonc	Vsakodnevna uporaba	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD

	šprical pouk in nabirat dnar za sladoled in po trikrat na dan do dilerja za 20 evrov jemati				
D4	Pol v rogu smo pa spoznal nov folk in smo vzel 4mmc, pol smo pa še tisto neki časa, ampak ga je blo težje dobit	Droga pridobljena preko prijateljev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
D5	Poleg sintetičnih kanabinoidov, hhc, delta9, thcb, vse kar se da kupiti v smoke shopih, sem vse sprobati	Uporaba sintetičnih kanabinoidov	Sintetični kanabinoidi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
D6	potem 3mmc, 4mmc	Uporaba 3MMC in 4MMC	Sintetični katinoni	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
D7	nbome	Uporaba 25I-NBOMe	NSD psihodeliki	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
D8	sintetični ketamin, kar ne vem kaj je blo, ga je kolega skuhal	Uporaba doma narejenih drog	Doma narejene droge	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
D9	pol pa še različne stvari, kar nisem točno vedel, kaj je	Uporaba neznanih NSD drog	Neznane droge	Pojavnost NSD	Uporaba NSD

D10	Prvič da sem probal, je bilo oportunistično, ker nisem točno vedel, kaj je to, pol ko sem pa zvedel, kolk je to ekstremno, je pa še nek ekstra čar dobilo, da sem pol videl, kolk lahko	Testiranje svojih mej pri uporabi	Uporaba NSD v večjih količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
D11	Pol pa neke, kar je bilo težko dobit original in so bili v sivi coni, npr 1plsd, napol legalni, pa si lahko nekje kupu, pa ti ni blo bed hodit okrog z 2000 listki v torbi	Nakup preko interneta zaradi legalnosti	Pridobitev NSD preko interneta	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
D12	Zdej res oportunistično, parkrat na leto	Uporaba nekajkrat letno	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD
D13	v sredji šoli, sploh s 3mmcjem, se je pa začel kr pol leta konstantno, dnevno, kolker se je lahk	Vsakodnevna uporaba	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD

	dobil, sladoled je bil največja kriza, sintetični katinoni so zelo zasvojlivi, ti skurijo možgane				
D14	Ma pa stimulatивne učinke, kriza je pa, ko te začne popuščati	Kriza ob streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
D15	Določene so še v sivi coni in legalne, tako da jih prek interneta naročam, sčasoma pa spoznaš koga	Nakup preko interneta zaradi legalnosti	Pridobitev NSD preko interneta	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
D16	Začneš mal travo kaditi, pa spoznaš kakega dilerja, pa ma on kakega kolega dilerja, pa ma kak diler še kako drugo stvar, pa se potem stopnjuje	Droga pridobljena preko preprodajalcev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
D17	led kolker je šlo, pa tut zaloga ni ostala	Kupovanje na zalogo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD

D18	Sploh led in mjavmjav je kriza, ker te hitro spusti in pol bi ga kr še jemal	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	
D19	Zelo variira, ko sem 2016 začel s sladoledom, je bil gram 20e, smo za 20e dobili gram in smo skos to kupovali, zdej pa mislim da je že okrog 40, tko da se spreminja	Cena 3MMC	Cena sintetičnih katinonov	Cena NSD	Dostopnost NSD
D20	druge te npr derivati lsdja so ponavad cenejši kot lsd, so po 5e al pa kej tazga	Cena derivatov LSD	Cena NSD psihadelikov	Cena NSD	Dostopnost NSD
D21	Sintetični kanabinoidi so mal dražji, kot pa če bi kupu thc, ker niso tolk fejt razširjeni	Cena sintetičnih kanabinoidov	Cena sintetičnih kanabinoidov	Cena NSD	Dostopnost NSD
D22	Vsepovsod, v šoli, v dijaškem domu, doma iz dolgčasa, zvečer, ko greš v petek zvečer	Uporaba NSD vsepovsod	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD

	ven, al pa na kakšnih rejvih. Ampak pri men je blo, sam da sem zadet				
D23	Začel se je res iz dolgčasa, ampak so me vedno zanimale illegal things. Veš ko vsi govorijo, lahk vse, razen tega, pa je blo še bolj zanimivo	Občudovanje prepovedanih stvari	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
D24	Prvič ne pretiravam, vzamem priporočeno dozo, pol pa, če mi je všeč droga, pol pa grem bolj v ekstreme	Uporaba v velikih količinah za intenzivne učinke	Uporaba NSD v večjih količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
D25	Pol pa itak, dlje časa uporabljaš, pa ti izjemno hiter gre toleranca gor, že po parih dneh ko uživaš	Hiter dvig tolerance na drogo	Splošni negativni učinki	Negativni učinki	Učinki NSD
D26	Na začetku malo živčno, ker ne veš kako točno bo,	Živčnost ob uporabi	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD

	a ti bo všeč setting, zakaj si spoh vzel, a si slučajno probal, al pa če si mal depresiven, pa si zato vzel				
D27	Če prvič probaš, si mal prestrašen	Prestrašenost ob prvi uporabi	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
D28	če pa veš, da ti je droga všeč, že sam ko dobiš, si najblj vesel, je neko udoblje	Udobje ob uporabi droge	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
D29	Definitivno ne, posebej kadar ti zmanjkuje, al pa veš, da preveč jemlješ, ker jemlješ zato ker moreš in si že mal zasvojen	Zasvojenost z NSD	Splošni negativni učinki	Negativni učinki	Učinki NSD
D30	Lahko ti ful prveč srce bit, spoh na 3mmc, pri 4mmcju men osebno, ko sem še čes joint kadil, sem začel kr halucinirat konkretno in	Halucinacije ob mešanju drog	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD

	niso ble prijetne halucinacije				
D31	ko so me ljudje spraševali, na čem sem, me je kr panika zagraba, ker se mi je zdelo, da vsi vejo in vidijo in si sam še bolj prestrašen	Strah, da bi ljudje opazili tvojo omama	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
D32	pri kaki daljši uporabi pa so kake psihoze prisotne, dost podobne amfetaminski psihozi, psihotična stanja	Psihoze ob daljši uporabi	Splošni negativni učinki	Negativni učinki	Učinki NSD
D33	Ponavadi zelo grozno, ker je itak ogromen craving pri sintetiki	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
D34	Pri teh kanabinoidih je blo podobno kot na travi, ampak če si bil pa mal paranoično zadet, sem bil pa kr vesel, da je začelo popuščat,	Paranoična omama	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD

	enako na teh derivatih lsdja				
D35	Isto ta sintetični ketamin, ki ga je frend delal, mi je bil ful premočen	Premočna droga	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
D36	Drugač pa nasploh, če ti je všeč zadetost, je lahk velka kriza, velik craving, pa traja tut dost dolg časa, da se spraviš v normalno stanje, sploh če se že mal navadiš substance, pa rabiš pol kr ene par dni, da prideš k seb	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

INTERVJU E

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
E1	Prek znancev in prijatlov, ki so to že uporabljali in so mi jih ponujali in sem probala. Čist prvič mislim da je bil sladoled. Dost	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD

	klasična situacija				
E2	Uporabljam sladoled, pa mefedron	Uporaba 3MMC in 4MMC	Sintetični katinoni	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
E3	pa tut DMX	Uporaba DMXE	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
E4	Nisem se odločla, so ble slučajn tam, se mi zdita sladoled pa mefedron zdejle ful popularna na party sceni	Uporaba NSD zaradi dostopnosti na zabavi	Dostopnost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
E5	Ni blo pa to ful pogosto, js sama nisem nikol kupila tega, ampak sem dobila od kolegov, ki so bli tam prisotni	Droga pridobljena preko prijateljev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnos t NSD
E6	Enkrat na dva mesca	Uporaba enkrat na dva meseca	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščin e uporabe NSD
E7	ker enkrat sem mešala z drugimi stimulansi in je blo sam bed, ful mi je srce nabijalo	Hitro bitje srca ob mešanju drog	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
E8	Prek frendov na druženjih, se mi zdi najbolj pogosto za marsikoga	Droga pridobljena preko prijateljev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnos t NSD

E9	Glede cene ne vem, ampak če bi kupovala, bi definitivno manjše količine, ker se mi zdi, da več ko maš, več porabiš	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
E10	na partijih z elektronsko glasbo	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
E11	ravno takrat pa, ker sem hotla bit zblojena in sem vedla, da te to kr zblod	Uporaba zaradi želje po omami	Želja po omami	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
E12	Ne nekej ful, 3-5 lajn na parti, ne spet neki ekstremi	Uporaba v manjših količinah izven domačega okolja	Uporaba NSD v manjših količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
E13	Počutla sem se dost evforično, ful sem mela energije, pa ful sem bla komunikativna, pa ful stimulirana	Občutek evforije, energičnost in komunikativnost	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
E14	Kolker da bi zmešal spid, iks pa mal koke	Podobnost med NSD in "klasičnimi" drogami	Primerjava NSD in "klasičnih" drog	Primerjava	Učinki NSD
E15	Nisem mela tolk ful dobrega pa toplega	Občutek evforije, energičnost in	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD

	občutka kot na ecstasyju, ampak mal tega, ful pa naspidiranost in komunikativno st	komunikativno st			
E16	Ko sem pod vplivom ja, ampak ne vem no, zdi se mi, da bi se začela osredotočat na to, kaj je slabo, bi že kaj našla	Neopažanje negativnih učinkov pod vplivom	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
E17	To je bil pa pomojem eden izmed najslabših comedownov, od tega sem bla čist moralno, moralc, panika, pa guilt	Moralne dileme, panika in občutek krivde po streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
E18	Pa tko nevem, nisem se dober počutla, ful spranost, dost podobno je to kot pri coku, da ga pol ful hočeš, res maš filing, da rabiš več	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

INTERVJU F

ŠT IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
-----------	--------	-------	------------	---------------	------

F1	Nekdo iz klape je neki mel pa smo rekl dejmo probat. Takrt je biu to sladoled	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
F2	Ponavadi je nekdo iz družbe kej vedu o nečem pa nas je pač zanimal	Uporaba zaradi radovednosti	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
F3	Trenutno se držim ketamina	Uporaba ketamina	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
F4	Mi najbolj sedejo. Sicer odvisno od partija pa družbe, ketamina ne uporabljam povsod in z vsemi	Uporaba različnih drog za različne priložnosti	Različna mesta uporabe	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
F5	Ampak so mi efekti teh najbl ušeč, pa naslednji dan ne čutm nekih hudih posledic na sebi, ne fizičnih ne psihičnih kokr recimo po alkoholu, travi ipd	Blažje posledice kot pri alkoholu in travi po streznitvi	Pozitivni učinki po streznitvi	Pozitivni učinki	Učinki NSD
F6	Če posplošim pa recimo da	Uporaba dvakrat na mesec	Pogosta uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD

	ene dvakrat na mesec recimo				
F7	Meni jih prodaja moj zvesti diler. Nikol ne jemljem od nobenga družga, sama jih pa sploh nebi kupovala prek interneta	Droga pridobljena preko preprodajalcev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
F8	Ponavadi si nrdim kr mal večjo zalogo da kao 'dlje traja'. Čeprou vidm da ni lih najbl pametno to hahah tkoda odvisno kaj kupujem pa kdaj kupujem	Kupovanje na zalogo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
F9	Zdej kupujem tko, da mam za parti ali dva recimo da kupujem po gram alpa po dva. Predvsem za to da nimam drog pol doma	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
F10	Ja spet odvisno kaj kupuješ, odvisno od substance, pa količine, pa	Variiranje cene glede na drogo, količino in popust	Vpliv na ceno NSD	Cena NSD	Dostopnost NSD

	prijateljskih popustov				
F11	Parti okoljščinah. Mam zlato pravilo da nikol ne jemljem sama doma. Tkoda vedno za namene partija al u klubu al na privatkah, festivalih itd.	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoljščine uporabe NSD
F12	Vem kakšn tip človeka sm in si res ne želim da bi začela substance uporablat za reševanje problemov, iz dolgčasa alpa kej podobnga	Uporaba NSD izključno izven domačega okolja	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoljščine uporabe NSD
F13	Za partije so mi pa NSD in druge droge kul, supr me sprostijo, dajo mi globino pa en nou pogled na realnost in to mi je ful ušeč	Občutek sproščenosti	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
F14	Drugač pa količin ne štejem k nikol drog ne uporablam	Deljenje drog z drugimi ljudmi	Deljenje drog	Količina zaužitih NSD	Okoljščine uporabe NSD

	sama ampak jih delim s folkom. Tkoda nebi vedla kok točno zaužijem sama				
F15	Ja kr izjemno, drugač jih nebi uporabljala hahah	Dobro počutje pod vplivom NSD	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
F16	Všeč mi je naboje misli, pa hajp k ga čutim, povezanost z ljudmi pa euforija	Občutek povezanosti z ljudmi in euforija	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
F17	Sploh mi je všeč to da me na nek način sprostitjo in spustim svoje blokade pa overthinkanje	Občutek sproščenosti	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
F18	Edina NSD katere afterefekt mi ne sede je sladoled, k me zdepresira še za ceu tedn vnaprej, zato se ga izogibam	Občutek depresije ob streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
F19	Presenetljivo po usm tem času ja, še vedno. Nism mela še slabe izkušnje v	Dobre izkušnje z uporabo NSD	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD

	smislu anksioznosti, paranoje alpa česa podobnega				
F20	Zdej tut bl čutm da me prej bolijo mišce, krče dobim pa overall mi je prej slabo pa tečna ratam ker sm utrujena	Bolečina v mišicah, krči, slabost in razdraženost	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
F21	Tkoda pr spušcanju še vedno bl čutm neke fizične posledice, tut glavobole hitr dobim recimo. Psihičnih posledic še vedno ne opažam zares	Čutenje fizičnih posledic ob stresnitvi	Negativni učinki po stresnitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

INTERVJU G

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
G1	Čist pri stik od sošolca na zabavi	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
G2	Ketamin	Uporaba ketamina	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
G3	3mmc	Uporaba 3MMC	Sintetični katinoni	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
G4	Prav taka priložnost je bla, pa ni se mi zdela tolk zlo zasvojljiva	Majhna stopnja zasvojljivosti	Mnenje o nezasvojljivost i droge	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD

G5	Pa zanimali so me učinki in občutki	Uporaba zaradi radovednosti	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
G6	Večinoma rekreativno, na zabavah al pa ob priložnostih ob kakih druženjih	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
G7	Enkrat na tri mesece	Uporaba enkrat na tri mesece	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD
G8	Preko poznanstev, nekdo pozna nekoga, dobiš mogoče kontakt od njega, al pa kak prijatelj zrihta	Droga pridobljena preko znancev	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
G9	Bolj za sproti, odvisno tut, kolk nas bo vzelo, se sproti dogovoriš. Če bi zdej samo za sebe, večinoma gram, če bi blo pa še za ostale pa npr 3 grame al pa 5 gramov	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
G10	Za ketamin približno 40-50€, 3MMC sem pa vedno od koga drugega dobila na partiju	Cena ketamina	Cena NSD disociativov	Cena NSD	Dostopnost NSD
G11	Večinoma na rejv sceni, pa na druženjih	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
G12	mogoče če prvič probaš, da boš v nekem varnem okolju, pa da vidiš, kakšni so efekti, pol pa mogoč probaš še	Uporaba v varnem okolju ob prvi uporabi	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD

	izven domačega okolja, če ti je kul				
G13	Za rejve zarad sprostitev, tut ostali tam jemljejo droge in tut ni nekega, da bi gledali dol na tebe. Vsak za sebe ve kaj dela, vsi spoštujejo tvoje odločitve	Uporaba zaradi sprostitev na zabavah	Sprostitev	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
G14	V domačem okolju pa zato, ker je nek varen prostor	Uporaba v domačem okolju zaradi varnega prostora	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
G15	Ketamina manjše količine, močnejše doze tak ne moreš, razen, če si navajen, ker lajne so ful manjše, količine točne pa nebi znala povedat	Uporaba v manjših količinah	Uporaba NSD v manjših količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
G16	Sproščeno, vse se ti zdi mehko na ketaminu, mi je blo dost podobno alkoholu	Podobnost med NSD in "klasičnimi" drogami	Primerjava NSD in "klasičnih drog	Primerjava	Učinki NSD
G17	Ja na zadetosti ja, so v večini pozitivni	Pozitivni občutki ob omami	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
G18	Razen če si že prej mogoče paranoičen, al pa če pretiravaš. Vse to vpliva na izkušnjo, maš pol moralce po tem in med tem	Vpliv paranoje na izkušnjo	Vpliv mentalnega zdravja	Negativni učinki	Učinki NSD

G19	Drugače je pa lahk slabo, si ful razdražljiv, občutljiv na besede in na čustva drugih ljudi. Lahk si tut bolj zaprt vase, pa počutiš se utrujeno.	Razdražljivost , občutljivost in utrujenost	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
-----	---	---	--------------------------------	------------------	------------

INTERVJU H

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
H1	Enih par jih poznam, drugače vsake tolk jemljem ketamin	Uporaba ketamina	NSD disociativi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
H2	občasno jemljem 2CB	Uporaba 2-CB-ja	NSD psihadeliki	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
H3	Prvič me je s tem seznanu prijatl, mene je pa zanimalo, kakšni so občutki	Prvi stik z NSD preko prijateljev	Prvi stik z NSD	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
H4	kadil sem nek časa HHC	Uporaba sintetičnih kanabinoidov	Sintetični kanabinoidi	Pojavnost NSD	Uporaba NSD
H5	V štartu je blo zaradi radovednosti	Uporaba zaradi radovednosti	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
H6	pa ravno te so ble takrat na voljo	Uporaba NSD zaradi dostopnosti na zabavi	Dostopnost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
H7	pol so mi pa postale ušoč	Pozitivne izkušnje z NSD	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
H8	Ne pogosto, 3-5 krat na leto	Uporaba od trikrat do petkrat na leto	Rekreativna uporaba	Pogostost uporabe	Okoliščine uporabe NSD
H9	Poznam dilerja, ki mi to proda	Droga pridobljeno preko preprodajalce v	Pridobitev NSD preko fizične osebe	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
H10	Vedno nabavljam samo za en večer, da nimam tega dolgo doma v nekem predalu, pa še	Kupovanje za sprotno uporabo	Količina kupljene droge	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD

	verjetno bi me premamlo kej vzet tut takrat, ko nisem kje zunaj				
H11	Odvisno kaj kupuješ, 2CB je po mojih izkušnjah 5-7€ na tabletko	Cena 2-CB-ja	Cena NSD psihadelikov	Cena NSD	Dostopnost NSD
H12	gram ketamina pa okoli 40€	Cena ketamina	Cena NSD disociativov	Cena NSD	Dostopnost NSD
H13	Na eventih z elektronsko glasbo	Uporaba NSD na zabavah	Uporaba NSD na javnem mestu	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
H14	doma, če se s prijatli dogovorimo za kakšno druženje	Uporaba NSD v domačem okolju	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
H15	Na žurih mi paše, ker bolj not v musko padem	Uživanje v glasbi pod vplivom	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
H16	če pa smo doma, mi je pa kul, da s prijatli skupaj vzamemo kakšno drogo in mammo neko skupno izkušnjo	Uporaba NSD v domačem okolju	Uporaba NSD v zasebnem prostoru	Mesta uporabe NSD	Okoliščine uporabe NSD
H17	Nikol ne pretiravam, mogoče par lajn, dve ali tri	Uporaba v manjših količinah izven domačega okolja	Uporaba NSD v manjših količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
H18	Parkrat sem v domačem okolju probal mal večje doze iz radovednosti	Uporaba večjih količin droge zaradi radovednosti	Radovednost	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD
H19	ampak za ven mi pa niti ni všeč, da me preveč pere	Uporaba v manjših količinah izven domačega okolja	Uporaba NSD v manjših količinah	Količina zaužitih NSD	Okoliščine uporabe NSD
H20	Fajn, sej drugač jih ne bi jemal. Mi je na kakih žurih kul, da se mal odklopim	Uporaba zaradi sprostitve na zabavah	Sprostitev	Razlogi za uporabo NSD	Uporaba NSD

H21	V mojem primeru so ble do zdej vedno pozitivne, ampak je res, da nisem nikol pretiraval z uporabo	Pozitivne izkušnje z NSD	Pozitivni učinki pod vplivom	Pozitivni učinki	Učinki NSD
H22	Seveda pridejo zraven kakšni negativni učinki, sploh če vzameš več, kot si navajen	Negativni učinki ob večjih količinah	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
H23	Takrat ti je ponavadi slabo, pa lahko ti je ful vroče	Slabost in občutek vročine	Negativni učinki pod vplivom	Negativni učinki	Učinki NSD
H24	Sploh pri ketaminu, mam včasih kr neko težnjo, da bi si še eno narisal, pol ko začne popuščat	Želja po ponovni uporabi droge	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD
H25	Ravno zato ga ne kupujem v večjih količinah, da mi ne ostaja doma	Kupovanje za sprotno uporabo	Negativni učinki po streznitvi	Pridobitev NSD	Dostopnost NSD
H26	2CB te pa lahko dost utruji po uporabi, zato delam daljše premore preden še enkrat uzamem	Utrujenost ob streznitvi	Negativni učinki po streznitvi	Negativni učinki	Učinki NSD

10.3. PRILOGA 3, Odnosno kodiranje

TEMA: UPORABA NSD

❖ Razlogi za uporabo NSD

- Prvi stik z NSD
 - Prvi stik z NSD preko prijateljev (A1, B1, D1, E1, F1, G1, H3)
 - Prvi stik preko interneta (C1)
- Radovednost
 - Uporaba zaradi radovednosti (B2, F2, G5, H5)
 - Občudovanje prepovedanih stvari (D23)
 - Uporaba večjih količin droge zaradi radovednosti (H18)
- Dolgčas
 - Uporaba iz dolgčasa (B11)
- Raziskovanje učinkov drog
 - Raziskovanje o drogah pred prvo uporabo (C8)
- Droge primerne za zabave
 - Primernost drog za zabave (C16)
- Dostopnost
 - Uporaba NSD zaradi dostopnosti na zabavah (E4, H6)
- Želja po omami
 - Uporaba zaradi želje po omami (E11)
- Mnenje o nezasvojljivosti droge
 - Majhna stopnja zasvojljivosti (G4)
- Sprostitev
 - Uporaba zaradi sprostitve na zabavah (G13, H20)

❖ Pojavnost NSD

- NSD disociativi
 - Uporaba DMXE (A5, A8, E3)
 - Uporaba DCK (A7)
 - Uporaba 4FMA (C5)
 - Uporaba ketamina (F3, G2, H1)
- NSD psihadeliki
 - Uporaba 2CB-ja (A6, C7, H2)
 - Uporaba 25I-NBOMe (D7)
- NSD depresorji
 - Uporaba etizolama (C2)
- Sintetični katinoni
 - Uporaba 3MMC (C6, D6, E2, G3)
 - Uporaba 4MMC (C6, D6, E2)
- Sintetični kanabinoidi
 - Uporaba sintetičnih kanabinoidov (D5, H4)
- Doma narejene droge
 - Uporaba doma narejenih drog (D8)
- Neznane droge
 - Uporaba neznanih NSD drog (D9)

TEMA: DOSTOPNOST NSD

❖ Pridobitev NSD

- Pridobitev NSD preko fizične osebe

- Droga pridobljena preko partnerja (A3)
- Droga pridobljena preko znancev (A13, A14, G8)
- Droga pridobljena preko preprodajalcev (B6, C10, D16, F7, H9)
- Droga pridobljena preko prijateljev (D4, E5, E8)
- Pridobitev NSD preko interneta
 - Nakup preko interneta zaradi legalnosti (C3, C4, D11, D15)
 - Droga pridobljena preko interneta (C11)
- Količina kupljene droge
 - Kupovanje na zalogo (A15, D17, F8)
 - Kupovanje za sprotno uporabo (A16, B7, C12, E9, F9, G9, H10, H25)
- ❖ Cena NSD
 - Cena NSD psihadelikov
 - Cena 2-CB-ja (A17, H11)
 - Cena derivatov LSD (D20)
 - Cena NSD disociativov
 - Cena DMXE (A18)
 - Cena DCK (A19)
 - Cena ketamina (G10, H12)
 - Cena sintetičnih kanabinoidov
 - Cena sintetičnih kanabinoidov (D21)
 - Cena sintetičnih katinonov
 - Cena 3MMC (C13, D19)
 - Vpliv na ceno
 - Vpliv prijateljskih vezi s preprodajalcem (B8)
 - Višja cena na obali (B9)
 - Variiranje cene glede na drogo, količino in popust (F10)

TEMA: OKOLIŠČINE UPORABE NSD

- ❖ Mesta uporabe NSD
 - Uporaba NSD v zasebnem prostoru
 - Uporaba NSD ob druženju (A2, A20,
 - Uporaba NSD v prostem času (A24,
 - Uporaba v varnem okolju ob prvi uporabi (C17, G12
 - Uporaba NSD v domačem okolju (G14, H14, H16)
 - Uporaba NSD na javnem mestu
 - Uporaba NSD na zabavah (A21, B3, B10, C14, E10, F11, G6, G11, H13)
 - Uporaba NSD v šoli (A23, D2)
 - Uporaba NSD izključno izven domačega okolja (C15, F12)
 - Uporaba NSD vsepovsod (D22)
 - Različna mesta uporabe (F4)
- ❖ Pogostost uporabe
 - Pogosta uporaba
 - Uporaba NSD vsak vikend (A4)
 - Vsakodnevna uporaba (A11, A22, B4, D3, D13)
 - Uporaba na dva do tri tedne (A12)
 - Uporaba dvakrat na mesec (F6)
 - Rekreativna uporaba
 - Uporaba enkrat na mesec (B5)
 - Uporaba nekajkrat letno (C9, D12)

- Uporaba enkrat na dva meseca (E6)
- Uporaba enkrat na tri mesece (G7)
- Uporaba od trikrat do petkrat na leto (H8)
- ❖ Količina zaužitih NSD
 - Uporaba NSD v manjših količinah
 - Uporaba v manjših količinah izven domačega okolja (A25, B12, E12, H17, H19)
 - Uporaba v manjših količinah (G15)
 - Uporaba NSD v večjih količinah
 - Preferiranje uporabe v večjih količinah (A26)
 - Uporaba v večjih količinah za intenzivne učinke (A27, A28, C18, D24)
 - Testiranje svojih mej pri uporabi (D10)
 - Uporaba NSD glede na dolžino zabave
 - Količina uporabe glede na čas preživet na zabavi (C22)
 - Deljenje drog
 - Deljenje drog z ljudmi (F14)

TEMA: UČINKI UPORABE

- ❖ Pozitivni učinki
 - Pozitivni učinki pod vplivom
 - Sprememba v duhovnem stanju (A9)
 - Stanje, kjer ni potrebno razmišljati (A10)
 - Ugodje zaradi disociativnih učinkov (A29)
 - Ugodje zaradi vizualnih efektov (A30)
 - Udobje ob uporabi droge (A33, D28)
 - Občutek evforije, energičnost in komunikativnost (E13, E15)
 - Občutek sproščenosti (F13, F17)
 - Dobro počutje pod vplivom NSD (F15)
 - Občutek povezanosti z ljudmi in evforija (F16)
 - Dobro izkušnje z uporabo NSD (F19, H7, H21)
 - Pozitivni občutki ob omami (G17)
 - Uživanje v glasbi pod vplivom (H15)
 - Pozitivni učinki po steznitvi
 - Blažje posledice kot pri alkoholu in travi (F5)
- ❖ Negativni učinki
 - Negativni učinki pod vplivom
 - Nezmožnost dojemanja prostora (A31)
 - Slabo počutje zaradi prevelikega odmerka (A32, A36)
 - Živčnost, da efekt ne bo enak pri drugačni tabletki (A34)
 - Žalost ob popuščanju droge (A37)
 - Strah, da bi ljudje opazili tvojo omamo (B13, D31)
 - Slabo počutje pod vplivom (B16)
 - Slabost in zategovanje mišic (B17)
 - Živčnost ob uporabi (D26)
 - Prestrašenost ob prvi uporabi (D27)
 - Halucinacije ob mešanju drog (D30)
 - Paranoična omamo (D34)
 - Premočna droga (D35)
 - Hitro bitje srca ob mešanju drog (E7)
 - Neopažanje negativnih učinkov pod vplivom (E16)

- Bolečina v mišicah, krči, slabost in razdraženost (F20)
- Negativni učinki ob večjih količinah (H22)
- Slabost in občutek vročine (H23)
- Vpliv mentalnega zdravja
 - Vpliv mentalnega zdravja na izkušnjo (A35)
 - Vpliv paranoje na izkušnjo ((G18)
- Negativni učinki po streznitvi
 - Utrujenost ob streznitvi (A38, H26)
 - Želja po ponovni uporabi droge (A39, B18, D18, D33, D36, E18, H24)
 - Negativni učinki ob spuščanju (B14)
 - Moralne dileme ob streznitvi (B15)
 - Pekoč občutek v nosu po nazalni uporabi (C19)
 - Razdraženost v naslednjem dnevu (C21)
 - Kriza ob streznitvi (D14)
 - Moralne dileme, panika in občutek krivde po streznitvi (E17)
 - Občutek depresije po streznitvi (F18)
 - Čutenje fizičnih posledic po streznitvi (F21)
 - Razdražljivost, občutljivost in utrujenost (G19)
- Splošni negativni učinki
 - Hiter dvig tolerance na drogo (D25)
 - Zasvojenost z NSD (D29)
 - Psihoze ob daljši uporabi (D32)
- ❖ Primerjava
 - Primerjava NSD in klasičnih drog
 - Podobnost med NSD in Klasičnimi drogami (C20, E14, G16)